

UNIVERSITATEA NAȚIONALĂ DE APĂRARE „CAROL I”
Centrul de Studii Strategice de Apărare și Securitate

Dr. Petre DUȚU
Cristina BOGZEANU

**INTERESELE NAȚIONALE ȘI FOLOSIREA
INSTRUMENTELOR DE PUTERE NAȚIONALĂ
PENTRU PROMOVAREA ȘI APĂRAREA
ACESTORA. CAZUL ROMÂNIEI**

EDITURA UNIVERSITĂȚII NAȚIONALE DE APĂRARE
„CAROL I”
București, 2010

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României

DUȚU, PETRE

**Interesele naționale și folosirea instrumentelor de putere națională
pentru promovarea și apărarea acestora : cazul României / dr. Petre
Duțu, Cristina Bogzeanu. - București : Editura Universității Naționale de
Apărare “Carol I”, 2010**

Bibliogr.

ISBN 978-973-663-873-2

I. Bogzeanu, Cristina

355.45(4)

© Toate drepturile asupra prezentei ediții sunt rezervate
Universității Naționale de Apărare

- *Lucrarea a fost discutată în ședința Consiliului Științific al CSSAS*
- *Responsabilitatea privind conținutul revine în totalitate autorilor*

ISBN 978-973-663-873-2

CUPRINS

Introducere	6
Capitolul 1 - Implicațiile conceptului de „interes național”	8
1.1. „Interesul național” din perspectivă realistă	8
1.2. Alte abordări ale noțiunii de „interes național”.....	11
1.3. Instrumentele de putere națională.....	13
Capitolul 2 - Interesele naționale în contextul globalizării și integrării regionale	20
2.1. Procese definitorii ale lumii contemporane cu impact asupra intereselor naționale.....	20
2.2. Tipuri de interese naționale.....	22
2.3. Impactul globalizării și al integrării regionale asupra afirmării intereselor naționale.....	25
Capitolul 3 – Complexitatea și dinamica instrumentelor de putere națională	29
3.1. Evoluția noțiunii de putere a statelor.....	29
3.2. Determinanți ai puterii statelor.....	36
3.3. Corelația dintre interesele naționale și folosirea instrumentelor de putere națională pentru promovarea și preservarea lor.....	40
Capitolul 4 – Operaționalizarea instrumentelor de putere națională în vederea promovării și apărării intereselor naționale ale României	42
4.1. Considerații preliminare.....	42
4.2. Interesele naționale ale României – documente oficiale.....	43
4.3. Interese naționale și instrumente de putere națională – influența apartenenței la NATO și UE.....	47
4.4. Operaționalizarea instrumentelor de putere.....	50
4.4.1. Operaționalizarea instrumentului diplomatic.....	50
4.4.2. Operaționalizarea instrumentului informațional.....	58
4.4.3. Operaționalizarea instrumentului economic.....	62
4.4.4. Operaționalizarea instrumentului militar.....	64
Concluzii și propuneri	69
Bibliografie selectivă	70

National interests and the use of the instruments of national power in advancing and defending them. Study case – Romania

Summary

Introduction • The implications of the “national interest” concept * “National interest” from the Realist perspective * Other approaches of “national interest” concept * Instruments of national power • **National interests in the context of globalization and regional integration** * Specific processes of the contemporary world which influence the national interests * Types of national interests * The impact of globalization and regional integration on national interests • **The complexity and dynamics of the instruments of national power** * The evolution of the notion of “states’ power” * Determinants of states’ power * The correlation between national interests and the use of the instruments of state power in order to promote and preserve them • **The operationalization of the instruments of national power in advancing and defending Romania’s national interests** * Romania’s national interests – official documents * National interests and instruments of national power – the influence of NATO and EU membership * The operationalization of the instruments of power * The operationalization of the diplomatic instrument * The operationalization of the informational instrument * The operationalization of the economic instrument * The operationalization of the military instrument • **Conclusions and proposals • Selective bibliography.**

INTRODUCERE

Abstract

Nowadays, national interests represent a defining item of every state. They express the aspirations and the hopes of a state to exist – to live and work – in accordance to the national values and in full security in a complex, dynamic international environment which has a contradictory evolution.

National interest can be advanced and defended in the best way by the national state and not by a supra-state entity which lack the senses of national membership, of solidarity and social cohesion, the capacity to express and support the specific aspirations of each state component. However, international organizations represent frameworks within which each member state can use its instruments of power in order to advance and promote its national interests, especially, if we consider the fact that these organizations are built on the principle of common values and interests, shared by all their member states.

The instruments of national power – the diplomatic, informational and military ones are operationalized by another category of instruments within which we will find national institutions such as the Parliament, the Government, other state institutions, civil society organizations, mass-media. These instruments of national power rely on the power resources of the state – population, economic, natural, financial resources, military strength, the membership in alliances, culture, education etc.

Romania, as a national state, acts consistently for advancing and promoting its national interests using in a flexible, efficient and creative way its instruments of national power.

Astăzi, globalizarea și integrarea regională constituie două procese interdependente caracterizate prin complexitate, pluridimensionalitate și dinamism. Ambele au efecte atât benefice, cât și nedorite pentru statele lumii și cetățenii acestora. În timp ce unele state, de regulă, cele dezvoltate economic și puternice, prin puterea lor militară, politică și demografică, prin resursele lor umane, naturale, financiare și teritoriale însemnate beneficiază din plin de consecințele favorabile ale globalizării și integrării regionale, altele, îndeosebi țările în curs de dezvoltare, ce au o forță economică, militară, demografică și resurse naturale relativ modeste, cunosc efectele nedorite ale celor două procese. Fiecare dintre aceste state acționează diferit în direcția atingerii intereselor naționale. Astfel, statele în dezvoltare caută să se integreze în diferite organizații economice, politico-economice, politico-militare regionale în speranța că vor limita consecințele negative ale globalizării, prezervându-și și promovându-și interesele naționale. În acest mod, ele oferă condiții optime investițiilor străine, forță de muncă ieftină, scutiri/reduceri de taxe pentru a avea parte de o dezvoltare socio-economică pe măsură.

Un alt proces, ce pare să ia amploare în ultima vreme, îl reprezintă *separatismul politic*. Acesta din urmă este o mișcare socială prin care un segment de populație ce aparține unui stat suveran, independent și unitar teritorial urmărește, prin mijloace democratice sau violente, să dobândească statutul de entitate statală de sine-stătătoare. Asemenea tendințe separatiste sunt prezente aproape peste tot în lume. De exemplu, mișcări separatiste sunt în Europa, în Asia, în America de Nord¹. Unele se derulează alegând calea „luptei” democratice, adică folosind sistemul democratic existent în țara respectivă (vezi Belgia, Canada), altele au ales calea violentă, adică prin apelul la lupta armată (de exemplu, ETA în Spania). Unele dintre acestea din urmă au dus la apariția unor entități statale nerecunoscute de către comunitatea internațională, fiind părți în conflicte înghețate, reprezentând, de fapt, o sursă permanentă de insecuritate.

În același timp, pe arena mondială, se afirmă cu putere, asumându-și o paletă largă de roluri, *actorii nonstatali ai relațiilor*

---

¹ Dr. Petre DUȚU, *Globalizare versus separatism politic*, București, UNAp, 2010.

internaționale². Prin actor nonstatal al relațiilor internaționale se înțelege „orice entitate organizată compusă cel puțin indirect din ființe umane, care nu este subordonată vreunui alt actor din sistemul mondial și care participă la relații de putere cu alți actori”³.

În opinia noastră, globalizarea, integrarea regională, separatismul politic și actorii nonstatali ai scenei mondiale au un *impact semnificativ, sistematic și continuu* asupra intereselor naționale. *Atributul semnificativ* al impactului rezidă în faptul că *volens-nolens* toate statele lumii sunt implicate în procesele de globalizare și integrare regională și suportă efectele generate de către acestea. Pe de altă parte, unele state sunt afectate direct de separatismul politic, iar altele indirect, îndeosebi în planul securității. *Caracterul sistematic* al impactului este dat de pluridimensionalitatea globalizării și a integrării regionale. În acest context, separatismul politic poate potența sau diminua efectele globalizării și integrării regionale asupra derulării normale a vieții și activității statelor lumii. *Impactul este continuu* întrucât activitatea statelor de preservare și promovare a intereselor naționale este una neîntreruptă.

Interesele naționale reprezintă finalitatea către care tinde orice guvern legitim al unui stat prin intermediul instrumentelor naționale de putere.

Prezentul studiu pornește de la ipoteza generală următoare: *Cu cât interesele naționale sunt promovate și prezervate adecvat, adică flexibil, eficiente și creator, prin intermediul instrumentelor de putere naționale cu atât corelația dintre acestea – interese și instrumente de putere naționale – este mai strânsă*. Ca un corolar al acestei ipoteze propunem ipoteza de lucru următoare: dacă coeziunea socială, consensul național, climatul psihosocial din țară, conformitatea și moralul populației au valori semnificativ pozitive atunci promovarea intereselor naționale prin folosirea instrumentelor de putere națională este încununată de succes.

---

² Asist. univ. dr. Livia DUMITRESCU, *Poziția individului în raporturile juridice internaționale*, <http://drept.ucv.ro/RSJ/Articole/2008/RSJ3/06Dumitrescu.pdf>, p. 1.

³ Gustaaf GEERAERTS, *Analysing Non-State Actors in World Politics*, Pole Paper Series, Vrije Universiteit Brussel, 1995.

Capitolul 1 IMPLICAȚIILE CONCEPTULUI DE „INTERES NAȚIONAL”

1.1. „Interesul național” din perspectivă realistă

Sintagma „interes național” este una des utilizată în contexte diferite, ceea ce determină adesea confuzii în ce privește semnificația acesteia. Totuși, în scopul prezentului studiu, considerăm necesară abordarea conceptului de „interes național” din punctul de vedere al teoriilor relațiilor internaționale.

Noțiunea de „interes național” este asociată, din această perspectivă, în primul rând, cu abordarea realistă a relațiilor internaționale. Conform acesteia, sistemul internațional este unul anarhic, iar statele sunt principalii actori internaționali, care acționează pe scena mondială în mod rațional cu scopul de a-și realiza interesele naționale. Date fiind caracterul anarhic al sistemului internațional și lupta statelor pentru putere, interesul național primar al fiecărui stat este supraviețuirea și menținerea securității naționale. Astfel, definiția interesului se face în termeni de putere, ceea ce duce la conturarea politicii ca sferă independentă de alte sfere precum economia, etica, religia etc. și care dă, în cele din urmă, continuitate politicii externe a unui stat. De asemenea, deși este stabilit faptul că interesele naționale sunt cele ce determină acțiunile statelor pe scena internațională și că interesul prim al fiecărui stat este reprezentat de supraviețuire și asigurarea securității naționale, trebuie să luăm în calcul că acesta nu are un conținut unic, el variind de la stat la stat, în funcție de puterea pe care acestea o dețin, dar și în timp, fiind adesea influențat de schimbările care apar în mediul internațional. Spre exemplu, în cazul statelor mici și medii, se poate remarca o schimbare a intereselor naționale din perioada pre-aderare la NATO și UE față de perioada post-aderare (vezi cazul României). Iar, în cazul puterilor mari, se poate remarca o schimbare între perioada ce a precedat atacurile de la 11 septembrie 2001 și cea ce a urmat. Astfel, un document⁴ din 1996, menționa drept interese naționale vitale ale SUA următoarele: a) prevenirea, contracararea și reducerea amenințării armelor chimice, biologice și nucleare în SUA; b) prevenirea apariției unui hegemon ostil în Europa sau în Asia; c) prevenirea emerginței

---

⁴ The Commission on America's National Interests, *America's National Interests*, Centre for Science and International Affairs, USA, July 1996, http://belfercenter.ksg.harvard.edu/files/americas_interests.pdf.

unei mari puteri ostile la granițele SUA sau care să dețină controlul asupra oceanelor; d) prevenirea unui colaps catastrofic al unuia dintre sistemele globale majore: comerț, piețe financiare, aprovizionarea cu energie sau mediu; e) asigurarea supraviețuirii aliaților SUA. Trebuie să luăm în calcul, în acest caz, faptul că toate acestea servesc interesul primar, din punct de vedere realist, al Statelor Unite ale Americii – supraviețuirea și garantarea securității naționale. De asemenea, ele au fost gândite, prin raportare la mediul internațional de securitate din acea perioadă, care se caracteriza prin finalul epocii bipolare și prin conturarea din ce în ce mai pregnantă a rolului SUA ca principal pol de putere pe plan mondial.

Documentul în cauză menționează și o serie de alte interese catalogate în următoarele categorii: *interese vitale*, *interese extrem de importante*, *importante și secundare*. Prin *interese vitale*, se înțeleg acele interese care sunt indispensabile pentru supraviețuirea statului și pentru garantarea securității națiunii. *Interesele extrem de importante* sunt acele interese care, dacă ar fi compromise, ar afecta grav, dar nu iremediabil, capacitatea guvernului SUA de a asigura supraviețuirea statului și securitatea națională. Astfel de interese sunt: a) prevenirea, descurajarea și reducerea utilizării, oriunde în lume, a armelor biologice și nucleare; b) prevenirea proliferării regionale a armelor nucleare, biologice și chimice și a sistemelor de transport a acestora; c) promovarea acceptării regulilor dreptului internațional și a mecanismelor de rezolvare pașnică a disputelor; d) prevenirea emergenței unui hegemon regional în anumite regiuni importante, precum Golful Persic; e) protejarea prietenilor și aliaților SUA de agresiuni externe semnificative etc. Compromiterea *intereselor importante* ar putea avea consecințe negative asupra capacității SUA de a-și promova interesele naționale vitale. Interese importante sunt considerate următoarele: a) descurajarea violării masive a drepturilor omului în alte state ca parte a politicii guvernamentale; b) promovarea pluralismului, a libertății și a democrației în state importante din punct de vedere strategic, în măsura în care acest lucru este posibil, fără a le destabiliza; c) prevenirea și, dacă este posibil cu costuri minime, încheierea conflictelor din regiuni geografice fără importanță strategică etc. *Interesele secundare* sunt dezirabile, dar nu au efecte majore asupra capacității guvernului de a le asigura pe cele vitale. Astfel, în această ultimă categorie de interese sunt incluse: a) echilibrarea deficitelor comerciale bilaterale; b) extinderea

democrației și în alte părți ale globului; c) prezervarea integrității teritoriale sau constituția politică specifică a altor state etc. Prin urmare, toate categoriile de interese naționale, stabilite de către guvernul SUA, sunt subsumate primei categorii – cea a intereselor naționale vitale, care au primit, în aceeași viziune, definiția dată în cadrul paradigmei realiste a relațiilor internaționale – supraviețuirea și securitatea națiunii. De asemenea, cazul SUA poate fi utilizat și pentru a exemplifica cel de-al treilea principiu al realismului politic – „Realismul consideră conceptul-cheie de interes definit în termeni de putere, dar nu îl încarcă cu un sens fixat o dată pentru totdeauna”⁵. Invariabilă este doar ideea de interes ca esență a politicii, dar tipul de interes, conținutul acestuia diferă, după cum am menționat deja, în funcție de context.

Astfel, Strategia Națională de Securitate a Statelor Unite (mai 2010) menționează patru interese naționale – *securitate* (a Statelor Unite ale Americii, a cetățenilor săi, a aliaților și partenerilor), *prosperitate* (o economie puternică, inovativă și în creștere în cadrul unui sistem economic internațional care promovează oportunitatea și prosperitatea), *valorile* (respectarea valorilor universale pe plan intern și în lume), *ordinea internațională* (susținută de SUA, promovând pacea, securitatea și oportunitatea pentru o cooperare mai puternică pentru a putea adresa provocările globale)⁶. Remarcăm că, în cadrul Strategiei de Securitate, interesele vitale, cele foarte importante, importante și secundare se suprapun și creează laolaltă interesul național, așa cum este el gândit în termenii realismului – supraviețuire și securitatea națiunii.

Un alt element care condiționează conținutul efectiv al interesului național se referă la putere. Și în acest caz, definiția este una complexă și presupune luarea în calcul a mai multor factori. Unul dintre aceștia se referă la elementele puterii naționale (sursele de putere ale unui stat). Aceștia cuprind, în viziunea majorității autorilor, *factori cantitativi* (populația, geografia, resursele naturale, capacitatea economică, capacitatea militară) și *factori calitativi* (nivelul general

⁵ Cele șase principii ale realismului politic au fost elaborate de Hans J. MORGENTHAU în *Politica între națiuni. Lupta pentru putere și lupta pentru pace*, Editura Polirom, București, 2007, p. 3.

⁶ President of the United States, *National Security Strategy*, may 2010, p. 17, http://www.whitehouse.gov/sites/default/files/rss_viewer/national_security_strategy.pdf.

de pregătire a populației, nivelul dezvoltării tehnologice și cercetarea, tipul de guvernare și natura acesteia, legitimitatea democratică, natura, dimensiunea și structura sistemului de alianțe, voința națională). Cumulați, acești factori determină un anumit nivel de putere al unui stat, ceea ce influențează modul în care acesta își percepe, își concepe și își urmărește propriile interese naționale. Astfel, interesele naționale ale unui stat de mărimea SUA sau a Rusiei și cele ale unor state precum România, Polonia sau Bulgaria vor avea în comun faptul că se referă la supraviețuirea statului și la garantarea securității acestuia, dar conținutul lor propriu-zis va fi diferit deoarece ele sunt gândite în termeni de putere, în funcție de nivelul puterii respectivului stat, în funcție de nivelul de putere pe care vrea să îl mențină sau să îl dobândească pe scena internațională și în funcție de instrumentele pe care le are la dispoziție pentru aceasta.

Prin urmare, atunci când analizăm interesele naționale ale unui stat, trebuie să ținem seama de următorii factori:

- caracteristicile generale ale mediului internațional de securitate;
- nivelul de putere al statului în cauză (sursele de putere ce pot fi identificate în cazul respectivului stat);
- poziționarea statului pe harta geopolitică a lumii;
- instrumentele de putere de care statul beneficiază pentru a-și putea promova interesele în plan internațional.

În concluzie, termenul de „interes național” poate fi gândit în două modalități. Prima dintre ele se referă la nivelul general, teoretic al implicațiilor sintagmei analizate și, în acest caz, înțelegem prin interes național necesitatea de supraviețuire a statului și de asigurare a securității naționale. Pe de altă parte, deși, din acest punct de vedere, interesul național este invariabil în timp și spațiu, conținutul lui și modul în care este exprimat diferă în funcție de evoluția mediului internațional de securitate, în funcție de resursele de putere ale respectivului stat etc. Cu alte cuvinte, supraviețuirea și asigurarea securității naționale poate presupune lucruri diferite în timp și de la stat la stat.

1.2. Alte abordări ale noțiunii de „interes național”

În contextul actual, când ideea de „interes național” este utilizată în mediul politic, administrativ, academic din ce în ce mai des, considerăm necesară o delimitare conceptuală între cei doi

termeni: „interes național” și „interes public”. Totuși, înainte, considerăm a fi utilă și menționarea faptului că „interesul național” a mai primit și alte definiții, date în afara teoriilor relațiilor internaționale. Spre exemplu, acesta poate defini și „preferințele decidenților la nivel central”, „obiective care trebuie să facă referință la scopurile generale ale societății, care sunt perene și care au o importanță substanțială ce justifică clasificarea lor drept interese naționale”⁷. Conform sursei citate, interesele naționale pot cuprinde satisfacerea nevoii psihologice de a cunoaște o creștere a bunăstării, slăbirea oponentilor, capturarea de teritorii sau aplicarea legii. Așadar, vorbim despre o viziune mai amplă asupra sintagmei de interes național, care cuprinde și o dimensiune internă a acestuia, nu doar cea valabilă pe plan internațional în ce privește locul statului analizat pe scena mondială, printre ceilalți actori internaționali. Drept urmare, putem stabili că ceea ce strategiile de securitate și apărare elaborate de către majoritatea statelor lumii fac referire, în speță, la **interese naționale**. Însă, pe lângă acestea, există o serie de alte interese naționale, care sunt tratate secundar de documentele care abordează tema securității.

Această viziune mai amplă asupra intereselor naționale se bazează pe faptul că noțiunea de stat desemnează adesea un set complex de instituții și roluri birocratice. Astfel, abordarea centrată pe stat a relațiilor internaționale poate intra în dezacord cu cele ale politicii interne. O viziune realistă, spre exemplu, ar putea susține că interesul statului de preservare a integrității teritoriale și politice reprezintă interesul tuturor grupurilor sociale și este susținut de acestea, dar, în cazul relațiilor economice internaționale, nu există un consens clar al societății în ce privește termenul de „interes” deoarece tarifele, ratele de schimb valutar, investițiile străine pot fi avantajoase pentru anumite grupuri și dezavantajoase pentru altele⁸. Prin urmare, în acest sens, nu putem vorbi despre interes național ca obiectiv susținut de toate grupurile sociale ale unui stat. Totuși, chiar și sursa citată menționează că o asemenea abordare a intereselor naționale nu este potrivită. Analizând, interesele naționale și procesul de luare a

⁷ Stephen D. KRASNER, *Defending the National Interest. Raw material investments and U.S. Foreign Policy*, Princeton University Press, Princeton, New Jersey, USA, 1978, p. 13.

⁸ Stephen D. KRASNER, *Power, the State and Sovereignty. Essays on International Relations*, Routledge, USA, 2009, pp. 25-26.

deciziilor în SUA, autorul a concluzionat că statul are propriile-i obiective, care sunt urmărite de către guvernanți, fără ca aceasta să echivaleze totuși în mod necesar cu existența unei unanimități sau a consensului deplin în adoptarea deciziilor.

În opinia noastră, conținutul intereselor naționale poate varia în funcție de formarea celui care le analizează, ele putând fi atât de natură economică, de mediu, socială etc. Totuși, în scopul prezentului studiu, considerăm că și promovarea acestora are același țel de a obține și menține supraviețuirea statului în sine și garantarea securității naționale. Aceasta din cauză că însuși termenul de securitate este unul plurivalent, comportând mai multe dimensiuni (economică, politică, de mediu, socială, umană, culturală), iar supraviețuirea statului în sine depinde și de existența unui grad înalt de securitate, indiferent din perspectiva cărei dimensiuni analizăm această problemă. Din acest motiv, vom considera că acest tip de interese sunt subsumate intereselor naționale primare, iar promovarea lor, prin instrumentele de putere, contribuie la promovarea primei categorii de interese menționate.

În concluzie, vom continua să analizăm problema intereselor naționale din perspectivă realistă, studiind-o în funcție de puterea relativă a statelor în cadrul sistemului internațional de securitate.

1.3. Instrumentele de putere națională

Instrumentele de putere națională constau, de regulă, în surse de putere concrete sau la un ansamblu de surse de putere care pot fi utilizate pentru a promova și apăra interesele naționale ale unui stat. Principala lor caracteristică este faptul că ele sunt maleabile și au un grad mare de adaptabilitate la schimbările care se pot ivi în mediul internațional de securitate sau chiar cele din mediul intern al unui anumit stat. De asemenea, forma și operaționalizarea lor depind și de forma de conducere a respectivului stat, precum și de linia politică generală adoptată la un anumit moment dat. Practic, *instrumentele de putere națională sunt „surse palpabile ce pot fi modelate, modificate, în funcție de situația strategică a mediului intern și internațional, de interesele și obiectivele naționale ale statului la un anumit moment și de linia politică generală pe care conducerea națională o impune statului”*⁹. Totodată, nu trebuie să oțitem că și acestea sunt

⁹ Teodor FRUNZETI, *Geostrategie*, Editura Centrului Tehnic-Editorial al Armatei, București, 2009, p. 51.

determinate de nivelul de putere al respectivului stat. Gradul lor de flexibilitate, posibilitățile de operaționalizare depind de principalii factori care trebuie luați în calcul atunci când ne propunem să analizăm puterea unui stat în context internațional (factorii cantitativi și calitativi).

Similar intereselor naționale, și percepția asupra instrumentelor de putere poate varia, dar, în genere, majoritatea autorilor sunt de acord că statele au patru mari instrumente de putere: *diplomatic, informațional, militar și economic*¹⁰.

Instrumentul diplomatic a luat naștere pe baza faptului că statele se bucură de autonomie, independență și își pot urmări propriile interese, fără a putea face însă abstracție de celelalte state din mediul internațional. Promovarea și apărarea propriilor interese naționale nu se poate face ignorând acțiunile altor state care fac același lucru și care astfel pot afecta interesele statului în discuție. Cu alte cuvinte, instrumentul diplomatic este unul necesar deoarece statele se bucură de independență, dar nu într-un mediu izolat, ci în cadrul unui sistem între ale cărui elemente există o relație de interdependență. Într-un sistem internațional lipsit de o autoritate care să reglementeze relațiile dintre state, instrumentul diplomatic asigură comunicarea dintre state, fiind practic „arta comunicării și stabilirii de relații într-un mediu global, în vederea prezervării și promovării intereselor naționale în raporturile cu alte state”¹¹. Astfel, diplomația este deopotrivă un instrument al puterii naționale și o artă, care constă în „a promova interesele naționale prin negocieri bilaterale și multilaterale și un schimb regulat de informații între națiuni și popoare”¹².

Această comunicare interstatală se realizează prin instituții specializate, existente la nivelul fiecărui minister de externe. Totuși, deși acesta reprezintă principala instituție care poate operaționaliza acest instrument de putere națională, există o serie lungă și complexă de instituții care pot promova interese naționale, prin instrumentul diplomatic – alte ministere, Președinție, mediul academic, societatea civilă, Biserica etc. Practic, componenta diplomatică a instrumentelor

¹⁰ Teodor FRUNZETI, *Geostrategie*, Editura Centrului Tehnic-Editorial al Armatei, București, 2009, p. 51.

¹¹ Ibidem.

¹² Ioan VOICU, *Multilateral Diplomacy and the Information Society*, în ABAC Journal, vol. 23, nr. 2, May-August 2003, p. 3.

de putere constă în negocierea cu alte state pentru a rezolva diferențele ce pot apărea în acțiunile statelor pe arena internațională. Este un instrument operaționalizat de reprezentanții oficiali ai statelor și eficiența lui crește dacă este susținută și de celelalte instrumente de putere¹³.

Totuși, trebuie să luăm iarăși în calcul că poziția din care statele realizează această comunicare depinde și de nivelul lor de putere și de dorința de a face acest lucru, dar și de modul în care celelalte state percep puterea acestuia și dorința lui de a o utiliza, percepție ce poate varia de la stat la stat. Aceasta poate varia nu doar în funcție de factorii cantitativi și calitativi ai puterii expuși mai sus, ci și de calitatea guvernării, de potențialul militar, obiectivele internaționale și modul în care ele sunt urmărite¹⁴. Cu alte cuvinte, capacitatea statului de a operaționaliza acest instrument de putere depinde nu doar de puterea lui, ci și de modul în care această putere este percepută de către celelalte state. El va avea un succes mai mare sau mai mic în urmărirea intereselor sale în funcție de această percepție. În acest caz, este util să comparăm utilizarea unui astfel de instrument de către SUA sau Rusia și folosirea lui de către România sau Bulgaria. Evident, strategiile de negociere vor fi diferite, așa cum sunt și interesele lor naționale.

Mijloacele prin care statele utilizează instrumentul diplomatic pot fi negocierile, recunoașterea, tratatele, alianțele. De asemenea, trebuie să luăm în considerație faptul că, atunci când instrumentul diplomatic nu dă rezultatele scontate într-o anumită acțiune de promovare sau apărare a interesului național al unui stat, promovarea/apărarea acestuia se va face prin alte instrumente precum cel economic sau militar.

Instrumentul informațional este exercitat și el prin intermediul unor instituții specializate și are menirea de a furniza conducerii statelor, precum și celorlalte instituții care țin de celelalte instrumente de putere datele necesare adoptării celei mai potrivite decizii. Similar instrumentului diplomatic, instrumentul informațional este utilizat atât pe timp de pace, cât și pe timp de război ori criză.

---

¹³ David A. ANDERSON, *The economic instrument of national power and military operations: a focus on Iraq*, în *Military Review*, September 2007, <http://www.highbeam.com/doc/1G1-169960135.html>.

¹⁴ Adam WATSON, *Diplomacy. The dialogue between states*, Taylor & Francis e-Library, U.K., 2005, p. 41.

Acesta are un rol-cheie în procesul de garantare a securității naționale indiferent dacă luăm în calcul necesitatea de a deține avantajul sau chiar supremația informațională față de adversari sau competitori sau necesitatea de a obține sprijinul populației și al mass-media față de politica guvernamentală¹⁵. De asemenea, acest instrument joacă un rol central și în prevenirea unuia dintre cele mai grave riscuri la adresa securității naționale, regionale sau internaționale – terorismul internațional. Faptul că informația sau, mai exact, intelligence-ul este un instrument de putere națională, prin care sunt promovate și apărate, în primul rând, interesele naționale vitale, dar și celelalte tipuri de interese ale statului, este relevat și prin categoriile în care serviciile de intelligence sunt împărțite¹⁶. Astfel, aceste servicii se împart în *servicii de intelligence de securitate* (gestionează informații relevante pentru securitatea internă, pentru protejarea statului, teritoriului și populației de activități conduse din afara statului, precum spionajul, subversiunea sau violențele motivate politic) și *servicii de intelligence extern* (gestionează informații relevante pentru securitatea externă și au funcție preventivă).

Relevanța instrumentului informațional ca instrument al statului poate fi evidențiată prin exemple pe care istoria secolului trecut ni le pune la dispoziție¹⁷. Pe de o parte, putem lua în considerare utilizarea instrumentului informațional de către lideri totalitari, precum Lenin, Stalin, Hitler, Mussolini, care au folosit acest instrument atât pentru impunerea unui control strict asupra populației statelor, cât și pentru a pregăti și susține expansiunea prin cuceriri și prin subjugarea altor popoare. Acesta poate fi considerat un exemplu negativ de utilizare a instrumentului informațional al puterii statelor. Pe de altă parte, dimensiunea pozitivă a acestui instrument poate fi regăsită nu doar în utilizarea lui în contemporaneitate, prin avantajele pe care le oferă în teatrele de operații, în lupta împotriva terorismului sau în acțiunile de protecție a populației civile, ci și în utilizarea lui de către forțele democratice pentru a învinge Germania Nazistă sau pentru a preveni transformarea Războiului Rece într-unul nuclear. Prin urmare,

---

¹⁵ Conform T. FRUNZETI, *op. cit.*, p. 52.

¹⁶ Centre for the Democratic Control of Armed Forces (DCAF), DCAF Intelligence Working Group, Occasional Paper no. 3, *Intelligence Practice and Democratic Oversight – A practitioner's view*, Geneva, July 2003, pp. 12-13.

¹⁷ Ibidem, pp. 2-3.

instrumentul informațional cuprinde comunicarea strategică, colectarea, analiza și diseminarea informațiilor despre adversarii potențiali, diplomația publică.

Instrumentul economic reprezintă una dintre resursele de putere națională care au căpătat o relevanță deosebită în contextul globalizării. Aceasta din cauză că amploarea economiei unui stat poate determina capacitatea lui de a influența mediul internațional și rolul pe care respectivul stat îl poate juca pe arena internațională. Lucrările de specialitate susțin că acest instrument al puterii statelor beneficiază de patru „sub-instrumente” astfel: politica macroeconomică, politica comercială internațională, sancțiunile economice, asistența externă¹⁸. Ca și în cazul celorlalte instrumente de putere, analiza instrumentului economic este complicată de contextul globalizării. Puterea economică a unui stat este dată de un cumul de factori precum resurse naturale, nivelul de organizare al diferitelor ramuri ale economiei, de nivelul de organizare și funcționalitate a pieței. Totuși, instrumentul economic al puterii trebuie analizat în funcție de capacitatea respectivului stat de a influența comportamentul altor state utilizându-l. Spre exemplu, instrumentul economic al SUA este apreciat ca fiind unul deosebit de eficient nu doar datorită nivelului PIB-ului sau al altor indicatori pur economici, ci și datorită capacității sale de a influența alte state prin acordarea sau refuzarea accesului la piețele sale interne, capital, asistență financiară.

Instrumentul militar al puterii unui stat poate fi considerat cel mai eficient dintre acestea, dar și cel mai costisitor. El îndeplinește, de regulă, rolul de descurajare al unui eventual atac militar, dar și cel de a desfășura acțiuni de luptă armată pentru promovarea intereselor naționale vitale ale unui stat. Puterea militară a unui stat este dificil de evaluat deoarece trebuie să luăm în considerare atât factori de ordin cantitativ (numărul militarilor, al echipamentelor), cât și factori de ordin calitativ (nivelul instruirii, gradul de aplicabilitate a tehnologiilor moderne).

Totuși, atât caracteristicile, cât și modul de operaționalizare a acestui instrument s-au schimbat în condițiile globalizării și a emergenței noilor tipuri de riscuri de securitate. În ceea ce privește regiunea euro-atlantică, nu putem vorbi, în acest moment, de existența

¹⁸ Conform Harry E. LeBEOUF, *The Economic instrument of national power and its relevance to strategic military leaders* în Storming Media. Pentagon Reports, <http://www.stormingmedia.us/99/9943/A994363.html>.

riscului emergenței unui conflict armat între statele ce o compun. Dar, putem vorbi despre utilizarea instrumentului militar în gestionarea unor crize ce apar în exteriorul acestei regiuni și care o pot afecta. Putem să amintim, în acest sens, Strategia Europeană de Securitate care menționează că prima linie de apărare se va situa adesea în afara granițelor naționale¹⁹. Totodată, o altă caracteristică contemporană a instrumentului militar este diversificarea rolurilor sale. Acest fenomen se datorează beneficiilor și sfidărilor aduse de globalizare. Pe de o parte, aceasta a favorizat crearea unui spațiu de securitate în regiunea euro-atlantică, spațiu în care riscul de a fi atacat militar de un stat este aproape nul. Dar, pe de altă parte, globalizarea a făcut posibil și ca existența instabilității la distanțe mari de granițele naționale să fie considerată un risc de securitate. Practic, din perspectiva spațiului euro-atlantic, putem vorbi despre utilizarea instrumentului militar în promovarea intereselor naționale ale statelor ce îl compun dincolo de hotarele naționale. Misiunile derulate sub egida NATO și UE în Orientul Mijlociu, în Africa, în Balcanii de Vest sunt exemple relevante despre modul în care acest instrument este utilizat astăzi. Intervențiile militare nu sunt făcute pe baza dorinței de cucerire, ci în baza celei de a promova și apăra interesele naționale. Mai mult, având în vedere caracterul global al unor riscuri și amenințări de securitate, precum terorismul internațional, proliferarea armelor de distrugere în masă, criminalitatea organizată o abordare a lor integrată constituie condiția *sine qua-non* a promovării și apărării intereselor naționale vitale. Pe de altă parte, potențialul de descurajare al instrumentului militar în scopul amintit mai sus nu trebuie desconsiderat. Exercițiile militare sau misiunile de patrulare au o contribuție clară la realizarea intereselor naționale.

Aceste instrumente de putere nu sunt utilizate independent unele față de celelalte, ci în paralel sau chiar în mod conjugat, susținându-se reciproc, în cadrul unei concepții unitare asupra mediului internațional, asupra poziției statului respectiv pe arena internațională, asupra nivelului de putere pe care îl deține și asupra intereselor naționale pe care le urmărește. De asemenea, proporția în care se face uz de aceste instrumente poate diferi în funcție de sursele de putere ale statului sau în funcție de obiectivele strategice pe care și

¹⁹ *O Europă sigură într-o lume mai bună. Strategia Europeană de Securitate*, <http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cmsUpload/031208ESSIIRO.pdf>, p. 6.

le propune deoarece chiar acest lucru constituie esența instrumentelor de putere – sunt surse de putere flexibile, adaptabile la contextul internațional și la interesele naționale. În plus, o altă caracteristică a acestora este faptul că ele nu sunt utilizate doar de state, ci și de ceilalți actori internaționali nonstatali care s-au dezvoltat pe scena internațională. Vorbim, în acest caz, în primul rând, despre organizațiile interguvernamentale, dar și despre corporații transnaționale (pot utiliza în special instrumentul economic).

Totodată, considerăm utilă analizei noastre și o altă perspectivă asupra conceptului de **instrument de putere**, văzut ca **mijloc prin care este exercitată puterea de către guvernanți**. Parlamentul, Guvernul, Armata, Biserica, organizații ale societății civile, mass-media devin, din acest punct de vedere, instrumente ale puterii unui stat. Putem considera această viziune drept o **viziune instituțională**, care pune accent pe modul în care fiecare astfel de instituție care poate exercita puterea contribuie la urmărirea și promovarea intereselor naționale.

Capitolul 2 INTERESELE NAȚIONALE ÎN CONTEXTUL GLOBALIZĂRII ȘI INTEGRĂRII REGIONALE

2.1. Procese definitorii ale lumii contemporane cu impact asupra intereselor naționale

Astăzi, societatea umană se îndreaptă ferm către o nouă etapă a dezvoltării sale: societatea cunoașterii, după opinia unora, sau societatea informațională, potrivit părerii altora. Acest drum este influențat semnificativ de procese cum sunt: *globalizarea* și *integrarea regională*; *separatismul politic* și *aparitia a noi actori nonstatali pe scena mondială*. Globalizarea și integrarea regională, două procese interdependente, complexe, pluridimensionale și dinamice au efecte atât benefice cât și nedorite pentru statele lumii și cetățenii acestora. În timp ce unele state, de regulă, cele dezvoltate economic și puternice, prin forța lor militară, politică și demografică, prin resursele lor semnificative umane, naturale, financiare și teritoriale beneficiază, din plin, de consecințele favorabile ale globalizării și integrării regionale, altele, îndeosebi, țările în dezvoltare, ce au o putere economică, militară, demografică și resurse naturale mai modeste, cunosc efectele negative ale celor două procese. De aceea, statele în dezvoltare urmăresc, tot mai mult, să se integreze în diferite organizații economice, politico-economice, politico-militare regionale convinse că astfel vor limita consecințele negative ale globalizării, apărându-și și susținându-și interesele naționale. Pe această cale, ele oferă o serie de facilități investițiilor străine, forță de muncă ieftină, taxe reduse în speranța că vor avea parte de dezvoltarea socio-economică așteptată.

Totuși, globalizarea, ca proces, trebuie reconsiderată sub mai multe aspecte și anume: *economic*, din cauza crizei economice actuale; *instituțional*, pe fondul perimării instituțiilor internaționale înființate după cel de-al Doilea Război Mondial; *geografic*, datorită mutării centrului de greutate al lumii contemporane, spre est, spre Asia; *ierarhic*, datorită reconsiderării distribuției rolurilor interpretate de principali actori în ansamblul relațiilor internaționale²⁰. Aceasta cu atât mai mult cu cât, potrivit unor autori, lumea nu s-a transformat, „națiunile rămân la fel de puternice ca întotdeauna și la fel ambițiile

²⁰ Dr. Teodor FRUNZETI, dr. Vladimir ZODIAN (coord.), *Lumea 2009, Enciclopedie politică și militară*, Editura CTEA, București, 2009, p. 11.

naționaliste, pasiunile și competiția între națiuni care au dat formă istoriei”²¹. Lumea de azi, aparent, lipsită de conflicte ideologice și strategice, se îndreaptă către un sistem global multipolar, cu o economie globalizată și globalizantă, caracterizată de ascensiunea noilor puteri și o influență crescută a actorilor nonstatali.

În secolul al XXI-lea, spectrul relațiilor internaționale este reconfigurat permanent de politica externă a statelor, determinată de interesele naționale ale acestora, de cultura lor politică și chiar de pozițiile succesive pe care le ocupă în structura acestui sistem de relații. Elaborarea politicii externe pornește de la identificarea intereselor și a priorităților naționale, de la evaluarea solidă a tendințelor tematice, globale și regionale pe termen lung și de la reflecția strategică sistematică asupra formelor și instrumentelor prin care interesele și prioritățile pot fi realizate. .

„Interesul național” constituie un concept deosebit de actual, complex și încă insuficient studiat. El reprezintă finalitatea către care tinde orice guvern legitim al unui stat prin transpunerea lui în viață de către instituțiile abilitate ale acestuia și de către cetățeni în mod sistematic, continuu, atât în țară cât și în afara ei. În unele documente oficiale, ca de exemplu, „*Livre blanc sur la Défense et la Sécurité nationale*” în Franța, „Strategia de securitate națională a României” se vorbește despre interesele naționale ale statului respectiv. Astfel, pentru România „**Interesele naționale** reflectă percepția dominantă, relativ constantă și instituționalizată cu privire la valorile naționale”²².

Interesele naționale trebuie tratate ca fiind prioritare în raport cu oricare al tip de interese, fie ele individuale, de grup sau locale, cât și ca superioare acestora din urmă. Această superioritate înseamnă că pentru orice funcționar al statului, persoană publică sau simplu cetățean, interesul național primează, în orice condiții, loc și timp, față de oricare alt tip de interese. În același timp, ca urmare a dinamicii alerte a realității contemporane, interne și internaționale, sfera de cuprindere a acestui concept se impune a fi periodic revăzută și redimensionată. Astfel, apartenența unui stat la UE ar crea impresia că

---

²¹ Robert KOGAN, *End of Dream, Return of History*, in *Toward the World. American Strategy after the Bush Doctrine*, Eds. Melvyn P. Leffler, Jeffrey W. Legro, Oxford University Press, 2008, p. 51.

²² *Strategia de securitate națională a României*, București 2006, p. 11, <http://www.presidency.ro/static/ordine/SSNR/SSNR.pdf>.

interesele naționale ale acestuia ar fi subordonate „interesului general european”.

Această percepție este determinată de aprecierea că statele europene sunt prea mici pentru a-și apăra interesele față de giganții lumii actuale, de exemplu China sau India²³. Astfel, mulți europeni cred, potrivit sursei citate, în existența unui interes general european, unde Europa este pârghia ce ar apăra mai bine interesele țărilor Vechiului Continent într-un cadru al unei lumi globalizate, dominată de giganți economici, demografici și nu numai. Dar, în finalul studiului său, autorul citat menționează că interesul general nu există cu adevărat decât la nivel național, care reunește comunitatea de destin acceptând regula democratică a alegerii majorității²⁴. Sistemele de solidaritate ce există la nivel național sudează, de asemenea, ansamblul comunității naționale. Fiecare persoană știe că atunci când ea va fi în nevoie (șomaj, boală, pensie), va putea să profite de această solidaritate națională, după contribuția sa la aceasta. În acest context, devin importante coeziunea socială, consensul național, solidaritatea și moralul populației unei țări.

2.2. Tipuri de interese naționale

La cel mai restrâns nivel, interesul național este ușor de definit: toate statele caută să-și mențină autonomia politică și integritatea teritorială. Odată ce aceste două imperative au fost asigurate, interesele statelor pot lua forme diferite. Astfel, statele gândesc și acționează în termenii interesului definit ca putere. Acest concept, interes definit ca putere, este o categorie obiectivă și universal valabilă, deși nu se poate spune că are atribuit un înțeles dat o dată pentru totdeauna. De fapt, puterea statelor se „măsoară” în și prin relațiile lor internaționale. În acest sens, teoria realistă a lui Hans Morgenthau în domeniul relațiilor internaționale, apreciază că „...văzut în mod obiectiv, ca o realitate independentă de reflecție, interesul național poate fi înțeles ca esența comportamentului posibil, a cărui realizare într-o situație istorică concretă maximizează interesele existențiale ale statului (securitate, putere, prosperitate)”²⁵.

---

²³ Laurent PINSOLLE, *Intérêt général et souveraineté en Europe*, <http://www.gaullisme.fr/?p=8363>, p. 1.

²⁴ Laurent PINSOLLE, *art. cit.*, p. 5.

²⁵ Stefano GUZZINI, *Realismul în relațiile internaționale și în economia politică internațională*, Institutul european, București, 2000, p. 88.

De asemenea, același teoretician sesizează că interesul național obiectiv este puternic înrădăcinat în natura umană și prin urmare în acțiunile oamenilor de stat.

În consens cu politica de apărare, fiecare stat vizează să-și protejeze interesele fundamentale, de fapt, interesele naționale, care se pot divide între interese vitale, interese strategice, interese de putere²⁶. *Interesele vitale* privesc integritatea teritoriului național și a spațiului său aerian și maritim, liberul exercițiu al suveranității și a protecției populației sale. Aceste interese nu sunt desființate de procesele globalizării și integrării regionale, ci sunt adaptate adecvat, adică flexibil, eficace și creator, la noile condiții internaționale și regionale. *Interesele strategice* ale unui stat rezidă cu prioritate în menținerea păcii în lume și în apărarea spațiilor esențiale pentru activitățile economice ale țării și a libertății schimburilor sale. *Interesele de putere* ale statului decurg din responsabilitățile pe care acesta și le asumă pe scena internațională. De exemplu, Franța, în calitatea sa de membru permanent al Consiliului de Securitate al ONU și de putere nucleară, își asumă, în plan internațional, o serie de responsabilități. La fel, se petrec lucrurile și cu celelalte state, apreciate ca mari puteri sau superputeri care își asumă responsabilități multiple pe arena mondială, în materie de securitate internațională, de respectare a drepturilor omului și nu numai. Practic, aceste responsabilități înseamnă participarea statelor respective, prin intermediul instituțiilor lor competente, la acțiunile în favoarea păcii, la lupta împotriva terorismului internațional, la susținerea respectării drepturilor generale ale omului și a dezvoltării durabile.

Din punctul de vedere al naturii lor, interesele naționale pot fi: *economice, politice, sociale, militare*. Numele lor le definește conținutul propriu-zis. De asemenea, interesele naționale din perspectiva timpului de realizare se pot clasifica în: *interese pe termen scurt; interese pe termen mediu; interese pe termen lung*. Aceste două ultime clasificări ale intereselor naționale indică complexitatea și dinamismul lor.

Definirea și reprezentarea intereselor naționale sunt diferite de la un stat la altul, în funcție de statutul lor internațional recunoscut de comunitatea mondială și de paleta rolurilor asumate voluntar. Astfel,

---

²⁶ *La politique de défense et l'organisation generale de la défense*, <http://www.eleves.ens.fr/pollens/seminaire/seances/defense/polit-def.html>, p. 2.

interesul național, în viziunea unor demnitari ai SUA²⁷ ar trebui să includă 5 priorități: 1) prezervarea supremației militare a SUA, asigurând tot ceea ce este necesar pentru a evita un război, și, dacă prevenirea eșuează, să angajeze lupta pentru apărarea intereselor americane; 2) promovarea liberului schimb și tot ceea ce contribuie la creșterea economică a SUA și a aliaților săi; 3) întărirea legăturilor cu aliații SUA, care împărtășesc valorile americane și pot astfel să împărtășească și sarcina promovării păcii; 4) dezvoltarea relațiilor cu marile puteri, îndeosebi cu Rusia și China; 5) acțiunea hotărâtă împotriva țărilor sau regimurilor ostile care au recurs la acte de terorism sau dezvoltă arme de distrugere în masă. Interesul național al SUA nu este un simplu obiect ci un amestec de principii etice, de interese strategice și de considerații de imagine și credibilitate²⁸. La rândul său, Rusia își promovează și afirmă interesele naționale, atât datorită statutului său de membru permanent al Consiliului de Securitate al ONU, cât și al forței sale militare, capabilă să folosească vectori ce pot duce la ținte încărcături nucleare. În acest sens, ea urmărește realizarea multipolarității, o viziune strategică pusă în slujba unui proiect de putere. Discursurile conducătorilor ruși privind o lume multipolară traduce o voință de a se afirma pe scena internațională care stabilește ca prioritate politica lor externă de a dobândi sau salvagarda capacitatea de a garanta suveranitatea absolută a Rusiei, inclusiv în urmărirea intereselor naționale²⁹. De asemenea, Rusia urmărește, în cadrul satisfacerii intereselor sale naționale, o altă miză regională și anume apărarea preeminenței rusești în Asia Centrală. China, o putere mondială emergentă, își promovează și apără interesele naționale folosind toate instrumentele de putere pe care le are, adică forța economică, suprafața mare, populația numeroasă, o armată puternică, apartenența la Consiliul de Securitate al ONU și posesia armei nucleare³⁰.

---

²⁷ Denis LACOME, *Où est l'intérêt national des États-Unis?*, <http://www.ce-ri-sciencespo.com/publica/critique/article/ci08p97-116.pdf>, p. 3.

²⁸ Denis LACOME, *op.cit.*, p. 10.

²⁹ *Actualités de la Russie de la CEI*, http://www.iris-france.org/docs/pdf/actu_cei/2009-06-02.pdf, p. 2.

³⁰ Valérie NIQUET, *La doctrine de sécurité de la République Populaire de Chine*, <http://www.diplomatie.gouv.fr/fr/IMG/pdf/FD001465.pdf>, p. 1.

2.3. Impactul globalizării și integrării regionale asupra afirmării intereselor naționale

Globalizarea și integrarea regională sunt două fenomene ce definesc contextul în care statele lumii își promovează și apără interesele naționale prin intermediul instrumentelor de putere națională. Efectele lor asupra prezervării și promovării intereselor naționale se exercită la niveluri comune (economic, social și politic) dar cu sensuri diferite. Globalizarea, ca fenomen complex, pluridimensional și dinamic, are efecte multiple asupra economiei la nivel național și mondial. În acest sens, ea face ca întreprinderile multinaționale să se organizeze plecând de la o pluralitate de implantații într-un anumit număr de țări. De regulă, întreprinderile multinaționale își aleg și stabilesc locațiile în raport cu economiile de costuri pe care le pot realiza și cu obiectivele lor strategice, profitând de mobilitatea capitalurilor și de oportunitatea deplasărilor pe care acestea și-o permit. Concentrarea și cooperarea întărită în producție, competiția acerbă, adesea apreciată ca „război economic”, fuzionarea-achiziționarea și parteneriatele sunt cele mai frecvente forme de evoluție a întreprinderilor economice. Acestea provin probabil din faptul că întreprinderea mondială, cu localizare variabilă, adoptă adesea o strategie cu geometrie variabilă, și se reorganizează în permanență. Acest avantaj, incontestabil în termeni de gestiune, prezintă inconvenientul de a limita vizibilitatea acestei strategii pentru acționari.

În esență, se poate aprecia că efectele globalizării sunt atât favorabile, cât și nefavorabile pentru toate statele lumii, din perspectiva intereselor naționale, dar de o manieră diferită. Aceste efecte se manifestă, în principal, la: **nivel economic**, globalizarea creează în mod natural o situație de inegalitate între întreprinderi datorită specificului activității lor, care le poate permite să profite sau nu de acest fenomen. Aici apar interese contradictorii care se exprimă atunci când se încearcă o reglementare a comerțului internațional și care complică negocierile. Totuși, există o adevărată problemă pentru toate activitățile care sunt derulate pe termen lung, date fiind greutatea pe care le suportă acționarii (în particular fondurile de pensii) în luarea deciziilor întreprinderilor mondiale, datorită mobilității lor, ce le permite să-și impună preocupările de rentabilitate ridicată pe termen scurt. Economia cunoașterii în care intrăm nu face decât să sublinieze, pentru ansamblul sectoarelor, acest ecart ce se

cuvine redus între termenul scurt privilegiat de capitalismul financiar, și termenul lung, necesar educării pe toată durata vieții, și investițiilor ce răspund interesului general. Pe de altă parte, globalizarea și presiunea concurențială creează grave probleme specifice activităților de rețea și eventuale monopoluri naturale. Pentru a favoriza această concurență, se caută casarea oricăror forme de integrare verticală, care permit totuși să se realizeze economii la scară inerentă randamentelor încrucișate. În acest sens, se tinde la tratarea oricăror activități de aceeași manieră fără a ține seama de particularitățile lor tehnice și economice. Se introduce practica trading-ului ca pentru orice marfă comună, care face cererea instabilă, chiar dacă oferta suferă rigidități inerente naturii produsului. Unii concluzionează că „se diluează interesul general în comerțul generalizat, urmărind o veritabilă ideologie a dezintegrării infrastructurilor și a serviciilor”³¹; **nivel social**, globalizarea creează distorsiuni între întreprinderi mobile și întreprinderi nonmobile, între întreprinderi cotate la bursă și întreprinderile necotate, acuză inegalitățile între acționari ce folosesc volatilitatea capitalului lor și salariații mai puțin apti să se deplaseze. Statisticile disponibile confirmă fenomenul. Dar la scara planetei, se constată aceleași probleme, încă mai dificil de soluționat. Țările bogate măresc ecartul cu țările care ar trebui să fie în dezvoltare. Ele impun propriile reguli economice acestora, deși condițiile sunt foarte diferite și când structurile din aceste țări nu sunt capabile să suporte șocul concurenței crescute pe care ele înțeleg să-l impună, uneori, fără respectarea regulii de reciprocitate. În plus, economia cunoașterii riscă să le defavorizeze puțin mai mult. În fine, mediul, legat de dezvoltarea activităților și de demografie, pune probleme urgente de soluționat în cadrul țărilor bogate, dar, la fel, în raporturile dintre țările bogate și țările sărace. Aerul și apa sunt bunuri colective care ar trebui să fie tratate global și care impun intervenția publică, cum o dovedesc conferințele de la Rio și Kyoto, precum și conferința de la Haga asupra bazinelor fluviale; **nivel politic**, globalizarea fragilizează rolul statelor. Totuși, statele sunt cele care au fost motoarele principale ale globalizării, îndeosebi SUA, Germania și Japonia care au crezut că au mai multe avantaje din aceasta³². Dar globalizarea tinde la înlocuirea politicului în favoarea economicului, și această diminuare a acțiunii

³¹ Cf. *Mondialisation et intérêt général*, <http://www.reds.msh-paris.fr/com-munication/docs/ceep.pdf>, p. 2.

³² *Ibidem*, p. 3.

publice se traduce prin atrofierea a două dintre mijloacele sale de acțiune: planificarea și un sector de economie publică puternic. Totuși, puterile publice își păstrează dreptul de reglementare, serviciile care se află în jurisdicția statului, serviciile de sănătate și învățământ, protecția socială, necesare pentru a compensa inegalitățile pe care globalizarea nu a făcut decât să le adâncească. De altfel, chiar în domeniul pur economic, statele joacă încă un rol important atunci când își apără interesele naționale exprimându-și voința politică. Astfel, SUA au folosit mijloacele necesare pentru a promova a treia revoluție industrială, cu toate scăderile de beneficii de care se bucurau întreprinderile din a doua generație, Japonia a intervenit sub o formă sau alta, ca și Germania și chiar Italia, care a reușit să-și salveze industria de îmbrăcăminte. Aceste probleme noi pe care globalizarea le-a creat, cu complicitatea puterilor publice, nu trebuie să aibă drept consecință respingerea acestora, sau suportarea pasivă a sa printr-un fel de fatalism. Este vorba de a anticipa posibilele efecte ale globalizării și a impactului lor asupra intereselor naționale, cu scopul de a reduce sau limita consecințele nedorite și de a le maximiza pe cele favorabile.

În esență, integrarea regională este un răspuns coerent și concertat pe care unele state ale lumii îl dau globalizării. Scopul declarat al integrării regionale este de a diminua sau elimina efectele nedorite ale globalizării asupra statelor. Cele trei niveluri pe care consecințele globalizării au fost analizate sunt vizate și de integrarea regională. Organizații interguvernamentale de tipul UE urmăresc de o manieră unitară și concertată nivelurile economic, politic, social și de mediu, în timp ce altele au ca obiectiv numai un anumit nivel, de pildă, NAFTA (North American Free Trade Agreement – Acordul de liber schimb nord-american)³³ are în vedere, în principal, nivelul economic.

Pe de altă parte, impactul integrării regionale asupra promovării și apărării intereselor naționale este unul pozitiv comparativ cu globalizarea care vizează și alte tipuri de interese, de exemplu, interesele unor actori nonstatali. De fapt, integrarea regională înfăptuită în și prin intermediul unor organizații interguvernamentale regionale, deși limitează unele atribute ale statelor membre, totuși

contribuie la promovarea și apărarea intereselor naționale. Astfel, statele naționale membre ale UE își păstrează rațiunea de a fi în lumea contemporană.

Totodată, integrarea regională, caută să atenueze tensiunile create de globalizare în materie de concurență și cooperare, între competiție și parteneriat, între competența individuală și colectivă, și lupta împotriva inegalităților, între obiectivele pe termen scurt și cele pe termen lung, între mobilitatea capitalurilor și sedentaritatea relativă a indivizilor cu scopul satisfacerii intereselor naționale fără a aduce atingere intereselor generale. Practic, se tinde spre găsirea unui echilibru dinamic între promovarea și apărarea intereselor naționale și atingerea intereselor generale de către toți actorii implicați activ în relațiile internaționale.

³³ *L'Accord de libre-échange nord-américain*, <http://www.international.gc.ca/trade-agreements-accords-commerciaux/agr-acc/nafta-alena/index.aspx?lang=fra>.

Capitolul 3

COMPLEXITATEA ȘI DINAMICA INSTRUMENTELOR DE PUTERE NAȚIONALĂ

3.1. Evoluția noțiunii de putere a statelor

Noțiunea de putere ocupă tradițional un loc central în analizele relațiilor internaționale, atât în plan teoretic, cât și practic. Este o noțiune determinantă pentru structurarea și înțelegerea agendei internaționale și a comportamentului actorilor internaționali. Definițiile date de-a lungul timpului termenului de „*putere a statelor*” sunt de o mare diversitate și variabilitate potrivit diferitelor puncte de vedere ale celor care le-au emis³⁴. În funcție de evenimentele internaționale, raporturile de forță și voință de putere a statelor, criteriile ce permit definirea noțiunii de putere a statului sunt supuse unei evoluții permanente.

Există uneori un decalaj destul de clar între felul în care noțiunea de putere este teoretizată și condițiile în care exercitarea puterii se realizează. În paralel, multe școli de gândire vin să adauge multiple constrângeri care perturbă orientările politice. De altfel, în cele mai multe cazuri, școlile de gândire sunt consecința elementelor sau evenimentelor de ordin intern și extern al căror ecou sunt, cu un recul mai mult sau mai puțin net.

Definirea noțiunii de putere a statului trebuie să fie rezultatul unui proces de redefinire și de reajustare a criteriilor de putere, ținând seama totodată și de constrângerile ce se vor ivi din evoluția societății umane, și mai precis în conținutul relațiilor internaționale ca loc de manifestare a puterii statelor.

În acest sens, demersul nostru va începe printr-o succintă prezentare a perspectivelor istorice și teoretice a emergenței noțiunii de putere a statului, apoi, va continua cu evidențierea unor definiții date conceptului de putere a statului.

Noțiunea de putere și evoluția sa au însoțit emergența apoi evoluția relațiilor internaționale ca obiect politic sau academic. Reprezentanții școlii clasice sau realiste de studiu a relațiilor internaționale, care au dominat mult timp dezbaterile teoretice, constituie elementul central al concepției și înțelegerii agendei internaționale. În secolul al V-lea î.e.n., istoricul grec Thucidide

³⁴ *Puissance dans des relations internationales*, http://www.worldlingo.com/ma/enwiki/fr/Power_in_international_relations.

analizează, în lucrarea sa „Istoria războiului din Pelopones”, o luptă pentru predominanță între Atena și Sparta, și evoluțiile, structurările și modurile de acțiune ale puterilor respective ale celor două orașe³⁵. De altfel, acest autor prezintă voința de putere ca una din principalele forțe motrice a lumii. În afara contribuției aduse de Thucidide la emergența științei istorice și gândirea politică, considerații asupra puterii se regăsesc în operele altor autori mai apropiați de zilele noastre. Astfel, Nicolo Machiavelli³⁶ face din stabilirea puterii suveranului (în dimensiunile sale interne și externe) una din principalele forțe motrice ale acțiunii sale, ceea ce implică totuși o aptitudine și capacitate de a contracara orice amenințare externă, menținând o superioritate în unele domenii cheie: forțe armate și talent militar, capacități materiale, disponibilități financiare etc.

În secolul al XX-lea, dezvoltarea relațiilor internaționale ca disciplină sub imboldul anumitor istorici și politologi ce încearcă să decripteze esența cauzelor și urmările celor două războaie mondiale și modul în care evolua sistemul internațional, de asemenea, s-a consacrat studiului raporturilor de putere. În analiza sa³⁷, istoricul Eduard H. Carr, explică comportamentele diferitelor state între cele două războaie mondiale, ca încercare de maximizare a intereselor lor naționale, în special securitatea și puterea lor relativă. Alți autori, Raymond Aron³⁸ și Hans J. Morgenthau³⁹ dau și alte explicații comportamentului statelor pe scena internațională după al Doilea Război Mondial. Din acest moment, relațiile internaționale, în calitate de miză sau obiect științific, multă vreme au fost percepute ca fiind în esență, dacă nu exclusiv, studiul fluctuațiilor și interacțiunilor în raporturile de putere între state suverane.

³⁵ Cf. Barthélémy COURMONT, Valérie NIQUET, Bastien NIVET, *Quelle évolution de la notion de puissance et de ses modes d'action à l'horizon 2030, appliquée aux États-Unis, à l'Europe et à la Chine ?*, http://www.iris-france.org/docs/consulting/2004_puissance.pdf, p. 8.

³⁶ Niccolò MACHIAVELLI, *Principele*, București, Editura Minerva, 1995.

³⁷ E.H. CARR, *The Twenty year's crisis. 1919-1929*, Londres, MacMillan, 1939, *apud* Barthélémy COURMONT, Valérie NIQUET, Bastien NIVET, *op.cit.*, p. 9.

³⁸ Raymond ARON, *Paix et guerre entre les nations*, Paris, Calmann Lévy, 1962.

³⁹ Hans J. MORGENTHAU, *Politics among nations*, New-York, A. Knopf, 1950.

Din anii 1950, totuși, unii autori încearcă să lărgescă analiza relațiilor internaționale cu alte fenomene decât raporturile de putere, punând astfel în discuție postulatele școlii realiste. Astfel, Karl W. Deutsch, în 1957, în *Political Community and the North Atlantic Area*⁴⁰, afirmă că statele nu acționează doar în funcție de raporturi și de obținerea puterii, ci sunt, de asemenea, entități interdependente putând să formeze comunități de securitate. O viziune larg inspirată, în epocă, prin dezvoltarea Alianței Nord-Atlantice și construcția, percepută de autorul citat, ca o comunitate transatlantică specială unind un anumit număr de state din Europa Occidentală și America de Nord. Un alt autor care pune în discuție puterea ca noțiune centrală a relațiilor internaționale, S. Krasner, afirmă în lucrarea sa⁴¹ că statele își modifică comportamentul și sub influența normelor (juridice, morale, politice) instituționalizate și informale.

Alte studii⁴² pun în discuție centralitatea noțiunii de putere în analiza relațiilor internaționale invocând motivul că raporturile între state includ și alți actori, care doresc să obțină putere. Este vorba de actori nonstatali cum ar fi, de exemplu, societățile transnaționale, societatea civilă internațională care își fac simțită tot mai mult prezența activă în relațiile internaționale.

În concluzie, se poate afirma că noțiunea de putere a evoluat în timp dobândind sensuri și semnificații noi ce se cer cercetate și aprofundate.

Definițiile noțiunii de putere sunt numeroase, dar ele se întâlnesc, în general, în jurul unui nucleu de caracteristici comune ce s-ar putea rezuma în expresia „capacitatea actorilor internaționali”⁴³. Prin capacitatea statelor sau a celorlalți actori internaționali (societățile transnaționale, societatea civilă internațională) se înțelege corespondența comportamentelor (sau modurilor de acțiune) foarte diferite și în special a relațiilor variate între actori. Sursa citată

---

⁴⁰ Karl W. DEUTSCH, *Political Community and the North Atlantic Area*, Princeton, Princeton University Press, 1957.

⁴¹ S. KRASNER, *International Regimes*, Ithaca, Cornell University Press, 1983.

⁴² Susan STRANGE, *States and Market*, Londres, Pinter Publishers, 1988.

⁴³ Barthélémy COURMONT, Valérie NIQUET, Bastien NIVET, *op. cit.*, p. 10.

analizează trei definiții date de diferiți autori puterii ca mod de relații între actori pe scena mondială. Acestea sunt următoarele⁴⁴:

• **Puterea, în calitate de capacitate de a impune și de a distruge.** Primele definiții ale noțiunii de putere au fost semnificativ inspirate de contextele istorice în care erau martori autorii lor, justificând predominanța analizelor „realiste” sau „clasice”. Apoi, definițiile din secolul al XIX-lea au insistat pe capacitățile și voințele statelor de a domina celelalte state pentru a-și optimiza interesul național. În secolul al XX-lea, puterea a fost definită de către Raymond Aron ca fiind „capacitatea de a-și impune voința celorlalți”, Robert Dahl afirma că puterea este „capacitatea de a-l obliga pe celălalt să facă ceva ce altfel s-ar fi abținut să facă”, iar Samuel Huntington susținea că puterea este „capacitatea unui actor, nu în mod obligatoriu un guvern, de a influența comportamentul celorlalți actori care puteau fi sau nu guverne”⁴⁵.

Această definiție a noțiunii de putere a statelor descrie raporturi de dominare între actori statali sau nu, în virtutea cărora A este mai puternic decât B dacă A este capabil să-l facă pe B să întreprindă ceea ce el dorește să facă și altfel B nu ar fi făcut. Dar aceste raporturi de dominare pot totuși să se traducă prin moduri de acțiune diferențiate. Astfel, Arnold Wolfers, a cărui definiție a puterii drept capacitatea de a „impune, și mai precis de a impune pierderi celorlalți” este relativ clasică, distinge totuși Powers Politics, ce constă în a impune vederile proprii prin amenințare, chiar prin forță, de influența politică, ce constă în a-l face pe celălalt să adopte punctul tău de vedere fără a recurge obligatoriu la forță⁴⁶. Al Doilea Război Mondial și instaurarea ordinii bipolare au constituit momente istorice favorabile acestei predominanțe: puterea aliaților capabili de a impune schimbările de frontiere și de regimuri în țările axei, puterea sovietică capabilă să-și impună voința în Europa Centrală și Orientală.

• **Puterea, în calitate de capacitate de acțiune și marjă de manevră.** Această definiție a puterii statelor constă în a considera că este puternic un actor care este dotat cu o libertate de acțiune și cu o marjă de manevră suficientă pentru a conduce acțiunea sa în maniera în care dorește. Deci, puterea este strâns legată de conceptele de

---

⁴⁴ Barthélémy COURMONT, Valérie NIQUET, Bastien NIVET, *op. cit.*, pp. 10-15.

⁴⁵ *Ibidem*, p. 11.

⁴⁶ *Ibidem*, p. 11.

suveranitate și de independență națională, și constituie factorul de realizare a lor. O asemenea concepție a puterii o putem întâlni, de exemplu, în discursurile politice americane ce pun în evidență voința și capacitatea SUA de a se dispensa de angajamente constrângătoare, chiar de parteneri, pentru a-și asigura apărarea intereselor naționale. Ea este perceptibilă, de asemenea, în unele analize privind construcția europeană și emergența unei puteri europene, aceasta din urmă fiind frecvent prezentată ca posibila instaurare a unei autonomii colective a statelor membre ale UE pe scena internațională, referindu-se la raporturile pe care ele le întrețin cu SUA.

• **Puterea, în calitate de capacitate a statelor de a-și structura mediul internațional.** Afirmarea progresivă, începând cu anii 1970, a unor concepte cum ar fi interdependența, dar la fel luarea în calcul a unei multiplicități crescânde de actori naționali sau transnaționali au condus la punerea în discuție a accepțiilor tradiționale ale puterii. Aceste contestări vizează mai ales⁴⁷: o critică a rolului preponderent, chiar exclusiv jucat de state, acestea devenind actori printre alți actori ai relațiilor internaționale (paradigma pluralistă). O asemenea analiză subliniază emergența actorilor transnaționali (societăți transnaționale, de exemplu) care vin cu propriile politici externe ce interferează cu cele ale statelor; emergența normelor și regimurilor internaționale ce limitează marja de manevră a statelor, și atenuază raporturile de putere între state și relevanța lor pentru a explica/înțelege relațiile internaționale; diminuarea marjei de manevră a statelor, legată de interdependența între acestea din urmă sau necesitatea de a lua în calcul cele două fenomene precedente menționate.

Aceste contestări, deși larg induse de evoluțiile agendei internaționale în cursul deceniilor 1970 și 1980, totuși nu au condus la o respingere fundamentală și definitivă a noțiunii de putere, și mai curând a dus la regândirea acestui concept. Astfel, abordarea pluralistă și a conceptului de interdependență – ca element ce erodează relevanța puterii, a subliniat că puterea unui stat nu se limitează la capacitățile sale instituționale, ci ar putea, de asemenea, să se fondeze pe capacitatea guvernului de a-și articula relațiile și de a le adapta la actori exogeni (întreprinderi, ONG-uri, rețele etc.) potrivit intereselor sale.

⁴⁷ Ibidem, *op. cit.*, p. 13.

Prin urmare, puterea unui stat desemnează capacitatea sa de a face să triumfe satisfacerea intereselor sale naționale folosindu-se de relațiile internaționale cu ceilalți actori statali și nonstatali. În contextul oferit de globalizare, relațiile internaționale se derulează potrivit principiilor și normelor de conduită obligatorii pentru toți actorii scenei mondiale și acceptate de către aceștia din urmă. În același timp, integrarea regională, de exemplu, integrarea europeană, conceptul *Normative power of Europe* a fost unul dintre primele avansate pentru a justifica prognosticul optimist al emergenței unei Europe puternice. Acest tip de analiză invită la a întreba dacă puterea internațională nu constituie, dincolo de „capacitatea de a impune” sau de „marja de manevră”, „o capacitate de a structura mediul internațional pentru ca el să-i fie avantajos” ceea ce implică, de fapt, tot impunerea voinței sale celorlalți. Această definiție aduce în realitate un nivel de analiză diferit și subliniază existența a două registre posibile pentru exercitarea puterii: *cel al acțiunii imediate și al gestionării*, exercitarea pe termen scurt constând în a face față mai bine lumii așa cum este; *cel al transformării sistemului internațional*, construcție pe termen lung al unei lumi așa cum se dorește să fie aceasta.

În mod tradițional, puterea a fost reprezentată ca purtătoare de conflictualitate și ca determinând structural relațiile internaționale. În realitate, ceea ce contează este modul de acțiune al acestei puteri, dar și relațiile pe care le stabilesc statele pentru a-și optimiza puterea sau pentru a o contracara pe cea a celorlalte state.

În acest caz, se pot întâlni următoarele situații:

▪ **căutarea unui echilibru al puterilor statelor.** Dacă perspectiva unei rivalități de putere apare ca potențial purtătoare mai mult de riscuri decât de avantaje, căutarea echilibrului de putere poate astfel avea un efect stabilizator. Acest echilibru poate fi consimțit de diferite state, de fapt, se dezvoltă sau se impune. Aceasta corespunde totuși unui mod de acțiune moderat coborât sau controlat al puterii, bazat pe voința de a prezerva interesele naționale dar nu de a domina pe ceilalți cu orice preț. Echilibrul poate fi, de altfel, foarte fragil și pierde orice relevanță din clipa în care unul dintre state caută să-l rupă. Din acel moment, în calitate de mod de acțiune sau strategie de putere prospectivă a unui stat – sau al unui grup de state-, echilibrul puterii apare ca purtător de incertitudini și fragilități importante;

▪ **constituirea unor alianțe** în care raporturile de putere și modurile lor de acțiune structurează relațiile internaționale. În calitate de putere „prin asociere” sau „prin acumulare”, alianțele au jucat efectiv un rol determinant în istoria recentă: fluctuațiile alianțelor în cursul Războiului Rece și în special constituirea celor două blocuri militare ce se neutralizau, probabil au permis să se evite un nou conflict. Alianțele pot avea ca obiect de a ascunde o eroziune a puterii (cazul statelor Europei Occidentale în NATO începând cu anii 1950), de a optimiza o putere existentă (cazul SUA în aceeași perioadă), sau de a ajunge la un echilibru de putere favorabilă cu un alt stat sau un alt grup de state. Ca mod de acțiune sau strategie de putere a unui stat, alianțele permit să se obțină un echilibru de putere sau o capacitate de apărare disproporționată în raport cu mijloacele (umane, materiale, militare, politice) la dispoziție la scară națională. O strategie de putere bazată pe o alianță/mai multe alianțe prezintă totuși inconvenientul de a face să se sprijine în parte pe interesele sale asupra capacităților și voința altor actori. În afară de incertitudinile legate de gradul de încredere pe care aceasta îl implică, riscul există atât timp cât Alianța nu impune raporturi de supunere internă între state cu capacități inegale. Orice alianță ridică, din acel moment, chestiunea rentabilității, eficacității și perenității sale, care trebuie să fie luate în calcul și evaluate de decidentul (politic, diplomatic sau militar);

▪ **exercitarea puterii „prin delegare”**, în virtutea căreia un stat slab (eșuat) sau o putere în declin caută să-și satisfacă interesele și să exercite o influență prin acțiunea unui actor perceput ca mai puternic sau mai eficace. Cazul Regatului Unit cu SUA, începând cu anii 1950, este un exemplu al unei asemenea delegări. Acest mod de acțiune se poate efectua de la stat la stat, dar și prin „integrare” sau „delegare unei autorități suprastatale”. Acesta este cazul Franței în privința UE, care a constat în parte în căutarea prin intermediul cadrului european a unui paliativ la eroziunea puterii sale relative în a doua parte a secolului trecut. Acest mod de acțiune ridică, de asemenea, incertitudini într-o dimensiune prospectivă. Înainte de toate, delegarea este în ea însăși *a priori* o renunțare la putere, în calitate de „marjă de manevră”. În același timp, acest mod de acțiune se bazează pe o comunitate de interese și de vederi la un moment dat în care perenitatea nu poate fi garantată pe termen lung. Din acel moment, căutarea unei puteri prin delegare sau integrare invită la o reevaluare sistematică a interesului de stat de a acționa în așa fel încât,

comparând mai ales avantajele pe care le aduce delegarea de putere sau o acțiune solitară, să se constate care este benefic. Și aici se ivește problema încrederii între stat și alianțele în care intră.

La aceste concepții clasice ale gestionării raporturilor de putere, dezbaterile privind emergența noțiunii de interdependență și pluralitatea actorilor internaționali au permis, începând cu anii 1970, să se dea o formă noilor concepte ce definesc modurile de acțiune novatoare a puterii. În continuare vom prezenta câteva exemple de astfel de moduri de acțiune: într-o lume interdependentă, în care puterea devine „capacitatea de a-și structura mediul internațional”, **strategia de influență** s-a afirmat ca un nou concept central. Ea poate avea ca obiect pentru un stat sau un grup de state de a face ca ceilalți actori să acționeze în conformitate cu interesele, principiile și valorile sale, fie instaurând o ordine internațională sau norme ce le încadrează sau le orientează acțiunile, fie instaurând condițiile unei comunități obiective de vederi sau interese. Un astfel de demers permite de a ocoli sau depăși dificultățile în exercitarea puterii prin unele „constrângeri emergente”: opinia publică (internațională sau națională), nevoia unei legitimități sporite (externe sau interne), mass-media etc.; strategia de influență poate lua contururile unei **strategii de rețea**, în virtutea căreia actorul în jurul căruia converge cel mai mare număr de interdependențe forte (economice, politice, securitate) dispune de o influență crescută, care nu este obligatoriu direct proporțională cu capacitățile sale de putere brută. Pe plan prospectiv, acest mod de expresie novator al puterii pare a comporta avantaje mai mult în cazul SUA și al UE decât în cel al Chinei, de exemplu.

3.2. Determinanți ai puterii statelor

Statutul internațional al unui stat și rolurile asumate de acesta în relațiile cu ceilalți actori statali și nonstatali ai scenei mondiale este determinat de criteriile de putere. Acestea din urmă includ:

- **populația**. Este un determinant tradițional de putere a statelor. Astăzi, populația pare să-și fi pierdut din relevanță. China și India, cele mai populate state ale planetei, nu figurează în lista statelor celor mai puternice. De altfel, alte țări, ca Indonezia, Pakistan, Bangladesh sau Brazilia sunt printre statele cele mai populate țări din lume⁴⁸. Totuși, populația ar putea în viitor să joace un rol important în

⁴⁸ *Fiche de données sur la population mondiale*, http://www.prb.org/pdf/08/08WPDS_FR.pdf, p. 2.

definirea puterii unui stat datorită dinamismului său. Societățile occidentale sunt îmbătrânite, la fel stau lucrurile și în Japonia. Opus democrațiilor europene, SUA continuă să asiste la creșterea populației lor, mai ales sub efectul minorităților hispanice, care vor reprezenta 22% din populația americană în 2050, față de 56% populație originară din Europa, 14% din Africa și 9% din Asia⁴⁹. De altfel, factorul demografic (mărirea populației, mai ales) ar putea fi ridicat la rang de amenințare, mai ales în ceea ce privește imigrația. În aceste condiții, dacă, astăzi, un stat nu-și poate menționa populația pentru a-și pune în valoare puterea, totuși regiunile cele mai populate ale lumii vor rămâne mize strategice majore atât din motive economice cât și de securitate;

- **diaspora.** În paralel cu mărirea populației, importanța diasporii acoperă o importanță specială, mai ales prin aceea că ea permite unui stat să întretină legături strânse cu exteriorul, și să-și exporte produsele sale. Unele puteri dispun de o diaspora importantă, precum China, în timp ce altele, din motive istorice și culturale, nu sunt în aceeași situație. La orizontul anilor 2030, echilibrele ar trebui să sufere importante modificări, unele diaspora controlând de o manieră decisivă economia unor state (de exemplu, diaspora chineză în Asia de Sud-Est)⁵⁰;

- **forța militară.** Puterea militară rămâne unul dintre principalii determinanți de putere. Dacă bugetele și volumul forțelor armate rămân importante, astăzi, esențiale sunt repartitia acestor bugete, eficacitatea și interoperabilitatea forțelor în cadrul acțiunilor internaționale pe care tot mai mult statele lumii și le asumă;

- **autonomia strategică.** Dacă inserția în sistemele de alianțe este un criteriu de putere esențial, autonomia strategică este la fel de importantă, pentru că statul care o posedă își permite să nu depindă de sistemele de alianță, sau de protecția partenerilor. Un stat puternic este acela care este în măsură, când condițiile o impun, să-și asigure convingător autonomia apărării intereselor naționale;

- **capacitatea de proiecție.** Mai mult decât forța militară, capacitatea de proiecție a devenit un criteriu esențial al puterii în domeniul militar. Din momentul în care un stat este capabil să-și proiecteze forțele în numeroase puncte ale globului, de o manieră

⁴⁹ Cf. *US Bureau of Census*, apud Barthélémy COURMONT, Valérie NIQUET, Bastien NIVET, *op.cit.*, p. 19.

⁵⁰ *Ibidem.*

eficace și rapidă, dispune de o autoritate superioară unei armate tradiționale și mai puțin flexibile. Aceasta semnifică, de asemenea, că un stat puternic trebuie să fie în măsură să-și coordoneze acțiunile și să-și stăpânească întregul lanț de decizie-acțiune. Desigur, această autonomie strategică presupune, în ceea ce privește apărarea, menținerea unei superiorități tehnologice;

- **puterea nucleară.** Atât pentru prestigiul politic cât și pentru descurajare, deținerea armei nucleare pare să rămână unul dintre atributele puterii militare. De aceea, numeroase state tind să acceadă în „clubul posesorilor de arme nucleare” (de exemplu, Iranul, Coreea de Nord).

- **sistemele de alianțe.** Ele servesc interesul unui stat de a nu rămâne izolat și de a acționa în parteneriat dar depinde totuși de anumite atuuri ale solicitantului. Aici avem în vedere nu doar puterea economică, sau militară ori mărirea populației statului care solicită aderarea la o alianță politico-militară ci și alte caracteristici ale sale, de exemplu, poziția geostrategică, existența unor resurse, îndeosebi energetice. Evenimentele recente par să confirme că niciun stat nu este, în prezent, în măsură să-și asume singur sarcini de securitate, umanitare sau militare, mai ales la nivel mondial. Deci, este necesară constituirea unui ansamblu interstatal, care să respecte regulile pe care puterile le afirmă, să permită garantarea securității naționale, colective și internaționale. Evident că în timp ce orice strategii unilaterale și de izolare sunt sortite eșecului pe termen lung și nu sunt decât soluții de circumstanță;

- **protecția.** Pentru a fi considerată puteri, statele se văd obligate să-și asigure protecția cetățenilor. Aceasta este sensibilă într-un mediu marcat de existența unui risc terorist ce poate atinge populația statului vizat. Atentatele teroriste din septembrie 2001 din SUA, cel din martie 2004 din Madrid sau din iulie 2005 din Londra au arătat necesitatea organizării protecției populațiilor împotriva unor asemenea evenimente. De aceea, este posibil ca, în viitor, protecția să devină un criteriu de putere mai important, probând astfel importanța chestiunilor interne în percepția statelor în exterior. În acest fel, percepția riscului și a amenințării de securitate, diferă de la un stat la altul, ceea ce are drept consecință o abordare proprie a asigurării protecției de fiecare actor statal. De exemplu, amenințarea teroristă este într-un fel percepută de cetățenii SUA și altfel de către populațiile statelor europene;

- **economia.** Factorul economic este unul dintre principalii determinanți ai puterii și va continua să rămână așa și în anii ce vin. Desigur, astăzi, există societăți transnaționale care au o putere economică comparabilă sau chiar mai mare ca a unor state ale lumii. De aceea, atunci când se apreciază acest factor în definirea puterii unui stat trebuie ținut seama și de puterea economică a societăților transnaționale, care devin actori tot mai importanți ai scenei mondiale. În plus, trebuie văzută și capacitatea unui stat de a-și integra economia națională într-o economie globalizată văzută ca un indicator semnificativ de putere. Acum, o economie națională izolată nu mai este viabilă;

- **cultura.** Unul dintre pilonii *soft power*, cultura, se impune din ce în ce mai mult ca un instrument de putere decât ca o miză. Vectorii propagării culturii asigură influența puterii, și promovarea valorilor. O dată cu intrarea statelor în era societății cunoașterii cultura se va impune și mai mult drept factor de putere, și devine chiar o miză de prim rang;

- **educația.** Nivelul de educație al unei societăți face parte dintre determinanții de putere ale *soft power*. Formarea elitelor intelectuale apare, de asemenea, ca un factor de putere important;

- **modelul.** Percepția puterii, chiar a unui model de putere, se dovedește a fi un criteriu determinant. Fenomenul cunoscut sub numele de „vis american” a servit mai mult puterea americană la achizițiile de armament. Capacitatea de putere este o condiție esențială de asigurare și menținere a unei asemenea însușiri. Din acel moment, marile puteri trebuie să propună un model ce ar putea depăși frontierele lor și ar fi adoptat de alte state ale lumii. Dimpotrivă, o putere care nu se afirmă altfel decât prin folosirea forței, ar vrea să impună modelul său. A fost cazul modelului de putere adoptat de către URSS în anii 1980;

- **coeziunea socială.** Factorii interni de putere se afirmă din ce în ce mai mult ca un element esențial ce permite să se determine existența puterilor statale. Un stat care nu ajunge să impună un echilibru între diferitele componente ale societății respective, fie avantajând anumite grupuri, fie discriminând minoritățile, fie neajungând să reglementeze eventualele tensiuni sociale și etnice, poate mai greu să acceadă la rang de mare putere, în măsura în care modelul său nu mai este susceptibil de a fi acceptat în exterior. Noțiunea de democrație este asociată adesea coeziunii sociale, și

apare ca un element important în imaginea publică prin care se vehiculează puterea;

- **funcționarea instituțiilor.** O putere este un stat cu instituții solide, care știe să se impună, într-un sistem politic democratic și fiabil, în care instituțiile nu sunt puse în discuție. Instabilitatea este un factor de diminuare a puterii și singurele modele politice sunt purtători de valori care, fie că sunt naționale sau cu vocație externă, sunt respectate de populație, și nu fac obiectul unei contestări permanente, chiar de către dizidențe destabilizatoare.

Desigur, toate aceste criterii de putere a statelor în relațiile internaționale pot lua valori diferite, în timp, dar existența majorității lor la cote cât mai înalte, conduc la aprecierea statutului internațional al unui stat sau altul. În același timp, un statut internațional înalt al unui stat se traduce prin asumarea voluntară, activă și responsabilă de roluri diferite, ca natură și durată, pe scena mondială.

3.3. Corelația dintre interesele naționale și folosirea instrumentelor de putere națională pentru promovarea și prezervarea lor

Interesele naționale se află în corelație cu folosirea instrumentelor de putere națională pentru promovarea și prezervarea lor. Prin corelația dintre interesele naționale (variabila independentă) și instrumentele de putere națională (variabila dependentă) înțelegem legătura reciprocă dintre cele două variabile. Intensitatea acestei legături se evidențiază prin intermediul coeficientului de corelație, adică printr-o mărime ce măsoară relația de similitudine dintre interesele și instrumentele de putere naționale. Acest coeficient poate lua valori între +1, ceea ce semnifică o corelație puternic pozitivă, și „-”1, adică o relație puternic negativă. Dacă coeficientul are valori pozitive, atunci variația legăturii dintre cele două variabile este una directă, în sensul că dacă interesele naționale sunt promovate și prezervate în relațiile internaționale cu succes, prin activități, acțiuni și măsuri flexibile, eficiente și creatoare, atunci folosirea instrumentelor de putere naționale este una profund profitabilă.

Analiza dimensiunilor anterior prezentate, din perspectiva corelației evidențiază că există o interdependență între conceptele „interesele naționale” și „folosirea instrumentelor de putere națională”. Astfel, cu cât interesele naționale sunt mai bine promovate și prezervate prin dezvoltarea economică durabilă a țării în ansamblu

și a fiecărei localități în parte, prin relații consistente și diverse ca natură cu conaționali aflați în afara frontierelor naționale actuale, prin integrarea deplină și reală a statului respectiv în diverse alianțe, prin cultura națională racordată la cea universală și angajată într-un util și avantajos schimb cu aceasta, prin educația de care beneficiază în egală măsură toți cetățenii, prin protecția cetățenilor de către stat; coeziunea socială, consensul național, climatul psihosocial propice vieții și activității oamenilor și prin funcționarea instituțiilor statului cu atât instrumentele de putere națională sunt mai bine valorificate. Pe de altă parte, cu cât instrumentele de putere națională sunt profund, consistent, responsabil și permanent angajate în promovarea și prezervarea intereselor naționale cu atât acestea din urmă sunt satisfăcute la parametrii așteptați. Din perspectiva coeficientului de corelație dintre interesele naționale și folosirea instrumentelor de putere națională se poate aprecia că acesta are valori pozitive dacă variația celor două entități analizate urmează aceeași direcție și sens. Dimpotrivă, atunci când corelația dintre interesele naționale și folosirea instrumentelor de putere națională este slabă acest lucru semnifică disfuncționalități majore în special pe dimensiunile celei de a doua variabile (folosirea instrumentelor de putere națională).

În opinia noastră, corelația între interesele naționale și instrumentele de putere națională trebuie să se manifeste simultan între toate dimensiunile celor două entități. Aceasta presupune ca instituțiile statului cu competențe în promovarea și apărarea intereselor naționale trebuie să cunoască care sunt acestea, să aibă o atitudine constant pozitivă față de ele și să afișeze întotdeauna voința de a acționa consecvent în direcția și sensul punerii în practică a tuturor instrumentelor de putere națională pentru a împlini integral interesele naționale.

De asemenea, corelația amintită este pozitivă și strânsă dacă și ceilalți actori ai scenei politico-sociale – organizații ale societății civile, sectorul privat, cetățenii – se implică activ și responsabil în susținerea satisfacerii intereselor naționale, prin tot ceea ce întreprind atât în țară, cât și în afara teritoriului național.

Capitolul 4

OPERAȚIONALIZAREA INSTRUMENTELOR DE PUTERE NAȚIONALĂ ÎN VEDEREA PROMOVĂRII ȘI APĂRĂRII INTERESELEOR NAȚIONALE ALE ROMÂNIEI

4.1. Considerații preliminare

Analiza modului în care România utilizează instrumentele de putere trebuie să plece, așa cum am menționat mai sus, de la stabilirea nivelului de putere al acesteia, de la locul și rolul ei în context internațional. O analiză în detaliu a factorilor de putere națională a României depășește scopul și spațiul prezentului studiu, dar, la o privire de ansamblu asupra factorilor de putere ai României și o comparație cu alte state ale lumii, putem conchide fără să greșim că țara noastră se încadrează în rândul puterilor medii. De regulă, această apreciere a puterii unui stat este făcută prin raportare la celelalte puteri ale sistemului internațional. Interesele lor naționale vor fi diferite de cele ale unor mari puteri. Martin Wight susținea în lucrarea sa „Politica de putere” că puterile minore și medii au interese limitate deoarece au mijloace limitate de a le apăra și, de cele mai multe ori, aceste interese chiar sunt limitate⁵¹. Totuși, consecințele globalizării care se traduc adesea în crearea de interdependențe pe paliere multiple între diferite state și regiuni ale lumii fac ca niciun stat să nu poată avea interese limitate doar la sine sau la relațiile cu vecinii din proximitatea apropiată, majoritatea acestora având implicații globale. Astfel, chiar și interesele naționale vitale – supraviețuirea și securitatea națională – presupun abordarea unor riscuri și amenințări de natură globală – terorismul internațional, proliferarea armelor de distrugere în masă, criminalitatea organizată. Mai mult, în numele aceluiași interese, chiar și un stat de dimensiunile României își poate operaționaliza instrumentele de putere la distanțe mari de granițele naționale. Un exemplu elocvent în acest sens este constituit de participarea României la diferite misiuni, sub conducerea NATO sau UE, în regiuni îndepărtate de granițele naționale – Orientul Mijlociu, Africa etc.

Prin urmare, în ceea ce privește România, vom putea identifica interese naționale legate de rolul țării noastre pe plan regional, dar și o serie de interese naționale legate de asumarea de responsabilități în

---

⁵¹ Martin WIGHT, *Politica de putere*, Editura Arc, Chișinău, 1998, p. 73.

plan global, prin participarea sa, în calitate de stat membru al ONU, NATO, UE, OSCE, la diferite inițiative sau operațiuni în alte regiuni ale globului. Toate aceste interese sunt promovate și apărate printr-un cumul al instrumentelor de putere.

4.2. Interesele naționale ale României – documente oficiale

Interesele naționale ale României sunt stabilite în cadrul unor documente oficiale precum Carta Albă (2003), Strategia Națională de Securitate a României (2007), Strategia Națională de Apărare (proiect, 2010). Toate documentele enumerate menționează interesele naționale ale României în context internațional, adaptându-le la noile condiții ale acestuia sau la schimbările care au intervenit în ce privește statutul României pe plan regional sau global (de exemplu, aderarea la NATO și UE). De asemenea, aceste acte oficiale oferă și definiții ale conceptelor pe care le-am analizat în cadrul acestui studiu.

Interesele naționale vitale ale României sunt menționate însă în primul articol al Constituției – „România este stat național, suveran, independent și indivizibil”⁵². Această formulare a intereselor vitale ale României stă la baza definirii celorlalte categorii de interese naționale, luând în calcul sursele de putere națională, dar și raporturile de putere care se stabilesc între statul nostru și ceilalți actori ai mediului internațional, convergențele și divergențele de interese, capacitatea acestora de a influența comportamentul României pe arena internațională.

Strategia Națională de Securitate a României (SNSR) definește interesele naționale ca fiind „*percepția dominantă, relativ constantă și instituționalizată cu privire la valorile naționale*”⁵³. Prin valori naționale se înțelege, în spiritul aceluiași document, elemente de natură spirituală, culturală, materială ce definesc identitatea românească și care se regăsesc și în legea fundamentală a României, adică democrația, libertatea, egalitatea și supremația legii, respectul pentru demnitatea omului, pentru drepturile și libertățile lui fundamentale, identitatea națională și responsabilitatea civică, pluralismul politic, prosperitatea garantată de economia de piață, solidaritatea cu națiunile democratice, pacea și cooperarea

⁵² *Constituția României și Declarația Universală a Drepturilor Omului*, articolul 1, paragraful 1, p. 5, Editura Bogdana, 2004.

⁵³ *Strategia Națională de Securitate a României*, p. 9, <http://www.presidency.ro/static/ordine/SSNR/SSNR.pdf>.

internațională, dialogul și comunicarea dintre civilizații. Interesul național constă, prin urmare, în promovarea și apărarea acestor valori. Astfel, SNSR enumeră următoarele interese naționale ale României:

- a) integrarea reală și deplină în UE;
- b) asumarea responsabilă a calității de membru al NATO;
- c) menținerea integrității, unității, suveranității, independenței și indivizibilității statului român, în condițiile specifice ale participării la construcția europeană;
- d) dezvoltarea unei economii de piață competitive;
- e) modernizarea radicală a sistemului de educație și valorificarea eficientă a potențialului uman, științific și tehnologic;
- f) creșterea bunăstării cetățenilor, a nivelului de trai și de sănătate ale populației;
- g) afirmarea și protejarea culturii, identității naționale și vieții spirituale ale românilor, în condițiile create de cadrul unional european.

Analizând această expunere a intereselor naționale ale României, putem remarca cu ușurință că ele nu sunt expuse conform încadrării lor într-una dintre categoriile de interese naționale descrise mai sus. Acestea constau într-un șir de pași operaționali, de obiective specifice care trebuie atinse pentru a putea realiza interesul național vital, așa cum este el menționat în Constituție. Totodată, putem remarca și locul deosebit de important pe care îl capătă statutul României de membru NATO și UE. Atunci când acest document a fost elaborat, 2006 (publicat în 2007), România era doar membră NATO și candidată la UE. Participarea țării noastre la cele două organizații comportă o importanță deosebită deoarece, fiind o putere medie, România își poate promova mai bine interesele naționale ca parte a acestora. NATO și UE pot constitui cadre înăuntrul cărora un stat mediu își poate valorifica mai bine instrumentele de putere națională, deoarece, în baza unor „valori comune” care unesc membrii unor astfel de organizații, statele pot acționa, în cel mai bun caz, împreună, ca un organism unic, având, în acest fel, instrumente de putere mult mai bine dezvoltate pentru a promova și apăra acele valori comune. Desigur, există și riscul ca o astfel de organizație să nu poată acționa ca un organism unic pe arena internațională. Ne referim, în acest caz, la UE, care, cel puțin în ce privește domeniul securității și apărării, este încă o sumă de voci ale națiunilor și nu un organism în sine. Mai mult, actuala criză economică și financiară mondială pare a

accentua existența unor diferențe de dezvoltare dintre statele membre ale UE.

Totodată, în aceeași ordine de idei, asumarea responsabilă a rolului de stat membru NATO este unul dintre interesele naționale majore. Calitatea de stat membru al Alianței nu numai că reprezintă un aport considerabil în garantarea supraviețuirii statului și în sporirea nivelului de securitate al țării, ci și unul dintre elementele care pot contribui la interesele naționale de natură economică. Aceasta deoarece între dimensiunea militară și cea economică a securității, între siguranța statului și a cetățenilor acestuia, pe de o parte, și prosperitate, pe de alta, există o strânsă interdependență⁵⁴.

Totuși, trebuie să apreciem calitatea de stat membru al NATO și UE drept un interes național deoarece constituie cadre în care România își poate utiliza mai eficient instrumentele de putere pentru a atinge interesele naționale vitale ale țării. Apartenența majorității statelor europene la aceste organizații constituie un alt factor care influențează definirea intereselor naționale și modul în care instrumentele de putere sunt operaționalizate.

Cel mai recent document referitor la securitate și interese naționale, elaborat la nivelul României, este *Strategia Națională de Apărare. Pentru o Românie care garantează securitatea și prosperitatea generațiilor viitoare* (2010). Documentul afirmă caracterul „peren” al intereselor naționale și faptul că acestea se regăsesc în Constituție. Totuși, definiția și clasificarea acestora diferă de cele prevăzute în SNSR, Strategia Națională de Apărare (SNAp) considerând că interesele naționale reprezintă nevoile și aspirațiile esențiale pentru afirmarea identității și valorilor naționale, existența statului și asigurarea funcțiilor sale fundamentale. Sunt considerate interese naționale caracterul național al statului, suveranitatea, independența și indivizibilitatea sa (similar prevederilor constituționale), dar și forma republicană de guvernământ, independența justiției, pluralismul politic și limba oficială. Însă, pe lângă aceste interese naționale, SNAp enumeră și o serie de *obiective naționale*, fără a le acorda o definiție oficială. Totuși, conținutul acestora, comparat cu alte strategii de securitate elaborate în mediul internațional, ne determină să considerăm că acestea reprezintă

interese naționale, altele decât cele vitale, respectiv, interese naționale majore, importante și secundare. Lista obiectivelor naționale menționate de SNAp cuprinde treisprezece itemi astfel: apărarea și promovarea drepturilor omului și întărirea principiilor de drept internațional ca fundamente ale stabilității și securității naționale; promovarea drepturilor românilor de pretutindeni; asigurarea unui climat de pace, de stabilitate și securitate în vecinătatea României; respectarea drepturilor persoanelor aparținând minorităților naționale; continuarea procesului de modernizare a României; o mai mare eficiență în funcționarea instituțiilor statului; asigurarea unei capacități de apărare armată necesară atât garantării intereselor naționale, cât și respectării obligațiilor internaționale ce ne revin în urma apartenenței la NATO și UE; creșterea influenței internaționale a României; dezvoltarea capacităților naționale de gestionare a crizelor interne și internaționale; dezvoltarea capacităților naționale de gestionare a urgențelor civile, în special cele legate de calamități naturale sau pandemii; creșterea influenței internaționale a NATO și UE în paralel cu consolidarea cooperării dintre ele, ca și a celei dintre SUA și aliații europeni; dezvoltarea unei economii competitive, durabile și inclusive, în conformitate cu Strategia Europa 2020 a UE; asigurarea securității energetice; asigurarea securității cibernetice.

Dat fiind faptul că anumiți itemi din lista obiectivelor naționale de securitate (SNAp) se apropie foarte mult de itemi din lista intereselor naționale (SNSR), cum ar fi, de exemplu, asumarea responsabilă a calității de membru al NATO (SNSR) cu asigurarea unei capacități de apărare armată necesară atât garantării intereselor naționale, cât și respectării obligațiilor internaționale ce ne revin în urma apartenenței la NATO și UE (SNAp) sau dezvoltarea unei economii de piață competitive (SNSR) cu dezvoltarea unei economii competitive, durabile și inclusive, în conformitate cu Strategia Europa 2020 a UE (SNAp), considerăm că o definiție a termenilor utilizați ar putea contribui la reducerea echivocului. Aceasta cu atât mai mult cu cât ambele documente sunt în vigoare, iar promovarea acestora ar trebui să plece de la o imagine clară asupra lor.

⁵⁴ Vezi Cristian BĂHNĂREANU, *Influența factorului economic în realizarea securității*, Editura Universității Naționale de Apărare „Carol I”, București, 2009.

4.3. Interese naționale și instrumente de putere națională – influența apartenenței la NATO și UE

Un alt factor care trebuie luat în considerare în analiza intereselor naționale ale României este apartenența sa la organizații interguvernamentale precum UE, NATO, OSCE. Acestea nu constituie doar cadre în care România își poate valorifica la maximum instrumentele de putere în vederea atingerii intereselor naționale, ci influențează chiar modul de a defini aceste interese, deoarece au la bază un set comun de valori și de interese care unesc statele membre și care le determină să acționeze concertat pe arena internațională. Astfel, vom putea observa că prevederile documentelor naționale referitoare la interesele naționale sunt conforme sau complementare prevederilor unor documente oficiale ale NATO sau UE, precum Conceptul Strategic al Alianței sau Strategia Europeană de Securitate.

Mai mult, există voci care susțin că mediul internațional devine unul „interpolar”⁵⁵, în care marile puteri globale și cele regionale cooperează pentru a gestiona interdependențele din ce în ce mai profunde (vezi implicațiile actualei crize economice și financiare) și pentru a construi o ordine internațională multilaterală viabilă. Interpolaritatea este definită, în viziunea sursei citate, ca fiind bazată pe interese și influențată de problemele pe care statele le au de rezolvat și pe procedurile ce trebuie aplicate pentru a elabora în cooperare soluții pentru provocările comune, în cadrul unor instituții. Având în vedere caracterul ei de putere medie, apartenența României la organizații internaționale echivalează cu dobândirea unor instrumente suplimentare de promovare și apărare a intereselor naționale, de afirmare pe scena internațională, ca parte a unui pol de putere global, dar și cu un plus de responsabilități și obligații față de organizații în ansamblu și față de ceilalți membri ai lor.

După cum am menționat în capitolul destinat abordării teoretice a acestui concept, deși putem identifica anumite categorii de instrumente ale puterii naționale, fiecare dintre interesele naționale menționate necesită utilizarea mai multor instrumente de putere simultan sau consecutiv. Acestea se pot susține reciproc în vederea promovării sau apărării unui anumit interes național. Având în vedere nivelul de putere al României și relațiile pe care aceasta le întreține cu ceilalți actori ai mediului internațional, considerăm că analiza

modului în care instrumentele de putere ale statului sunt utilizate trebuie să plece tot de la faptul că România este stat membru al NATO și UE, deoarece simpla apartenență constituie o garanție a apărării și promovării intereselor vitale ale sale. Spre exemplu, Noul Concept Strategic al NATO, dat publicității în ultima parte a anului 2010, prevede ca prim scop al Alianței apărarea libertății și securității tuturor statelor membre prin mijloace politice și militare. În plus, prin implicațiile ideii de apărare colectivă este oferit un alt avantaj indiscutabil în acest sens, dar și o responsabilitate față de securitatea celorlalte state membre. Instrumentele de putere națională vor fi utilizate, în consecință, nu doar pentru promovarea propriilor interese naționale, ci și pentru apărarea intereselor naționale ale celorlalte state membre. În acest sens, interesele vitale ale statelor nu mai sunt doar o problemă a statului în discuție, ci una a întregii Alianțe. Prin urmare, în apărarea propriilor interese vitale, România nu beneficiază doar de aportul propriilor instrumente de putere, ci și de cel al instrumentelor celorlalți aliați. Practic, prin creșterea rolului acestor actori nonstatali pe arena internațională, interesele naționale nu mai sunt gândite doar în legătură cu un singur stat, ci devin interese ale întregii organizații din care acesta face parte.

De asemenea, și apartenența la UE are o valoare similară – astfel România face parte dintr-o structură care este apreciată ca fiind un pol de putere global, deși părerile specialiștilor sunt împărțite în acest sens. Pe de o parte, există un grup al optimiștilor care văd în UE o putere semnificativă pe arena internațională, dată fiind dezvoltarea sa economică și implicarea în diverse probleme și în alte regiuni ale globului, în misiuni conduse sub Politica de Securitate și Apărare Comună (PSAC) sau prin ajutorul umanitar furnizat. Pe de altă parte, există și un grup al pesimiștilor care susțin că UE nu este decât o sumă de voci ale statelor europene, care, pe arena internațională continuă să acționeze individual. De asemenea, un alt argument adus de aceștia este legat de domeniul securității și apărării care este inclusă în al doilea pilon al construcției europene, un pilon interguvernamental, ceea ce înseamnă că deciziile sunt luate la nivel de șefi de stat și de guvern; acest lucru echivalează cu faptul că definiția securității și apărării la nivelul UE se face în continuare în termenii suveranității, ai respectării și promovării și apărării intereselor naționale ale fiecărui stat membru la nivelul UE. Un alt argument adus de aceștia constă în importanța deosebit de mare pe

⁵⁵ Giovanni GREVI, *The Interpolar world: a new scenario*, Occasional Paper, no. 79, June 2009, European Union Institute for Security Studies, Paris.

care o joacă NATO în materie de securitate și apărare pentru statele membre europene.

Avantajele comportate de statutul de stat membru al NATO și UE sunt totuși de netăgăduit și au modelat politica externă a României pe parcursul procesului de negociere. Astfel, realizarea condițiilor pentru integrarea în cele două organizații era menționat drept interes național în Strategia de Securitate Națională a României⁵⁶, elaborată în 2001. Totodată, deși în perioada când România era stat candidat la NATO și UE, această aspirație a constituit unul dintre principalele interese ale statului nostru și a concentrat majoritatea resurselor spre îndeplinirea condițiilor de aderare, aceasta nu a reprezentat un scop în sine, ci a fost privit și sub aspect instrumental, prin luarea în calcul a faptului că acest lucru implică atât avantaje, cât și dezavantaje. Considerăm, în acest sens, relevant modul în care este exprimat acest interes național în cadrul SSNR din 2001 – „realizarea condițiilor pentru integrarea României ca membru al NATO și UE, România trebuie să devină componentă, **cu obligații și drepturi depline**, a celor două organizații, singurele în măsură să îi garanteze un **statut de independență și suveranitate și să îi permită o dezvoltare economică, politică și socială similară țărilor democratice**”⁵⁷ (s.n.). Prin urmare, aderarea a constituit un interes național, pentru atingerea căruia România a operaționalizat instrumentele de putere națională (diplomatic, economic, militar și informațional), dar, apoi, acest statut îi permite țării noastre să își valorifice aceste instrumente în interiorul acestor organizații în vederea promovării și apărării intereselor naționale. Aceasta deoarece România este un stat mediu, cu resurse de putere limitate, dar, în interiorul NATO și al UE, în schimbul îndeplinirii unor obligații, statele mici sau medii pot juca un rol relevant pe scena internațională și pot lua parte la procese decizionale alături de mari puteri ale sistemului internațional.

Totodată, nu trebuie omisă nici participarea României în calitate de stat membru la activitățile derulate în cadrul Organizației Națiunilor Unite, al Organizației pentru Cooperare și Dezvoltare Economică (OCDE), al Organizației pentru Securitate și Cooperare în

---

⁵⁶ Hotărâre nr. 36 din 18 decembrie 2001 privind adoptarea Strategiei de Securitate Națională a României, http://www.cdep.ro/pls/legis/legis_pck.htm_ac_t_text?id=31060.

⁵⁷ Ibidem.

Europa (OSCE) sau în structurile de cooperare regională și subregională.

4.4. Operaționalizarea instrumentelor de putere

4.4.1. Operaționalizarea instrumentului diplomatic

Instrumentul diplomatic este operaționalizat, la nivelul României, de către Ministerul Afacerilor Externe (MAE) și implică o serie de activități complexe și numeroase, prin care interesele naționale ale României sunt promovate pe plan extern. De asemenea, instrumentul diplomatic nu este unul care se află exclusiv în mâinile MAE, ci ca „arta comunicării și stabilirii de relații într-un mediu global, în vederea prezervării și promovării intereselor naționale în raporturile cu alte state”⁵⁸, instrumentul diplomatic este unul operaționalizat și de către celelalte ministere ale Guvernului, de Președinție, de mediul academic și de către societatea civilă. După cum am menționat mai sus, interesele naționale ale României se referă la aspecte fundamentale de securitate, precum și la componente economice ale acesteia (dezvoltarea unei economii de piață competitive, bunăstarea cetățenilor), la componente culturale (afirmarea și protejarea culturii, identității naționale și vieții spirituale ale românilor), la componente care țin de rolul României pe plan internațional (asumarea responsabilă a rolului de stat membru al UE și NATO). Instrumentul diplomatic este valorificat în promovarea și apărarea tuturor acestor interese, ceea ce îl face un instrument complex și flexibil.

În acest sens, putem aminti rolul diplomației în negocierea dosarelor aderării României la Uniunea Europeană. Deși, în prezent, statul nostru este membru al construcției europene, negocierile în ceea ce privește integrarea nu s-au finalizat o dată cu semnarea tratatului de aderare. Aceasta deoarece aderarea presupune recunoașterea oficială a României ca stat membru UE, fapt realizat la 1 ianuarie 2007, dar integrarea este un proces mai complex. Practic integrarea în UE implică un proces de lungă durată care constă în conformarea din mai multe puncte de vedere la standardele europene, adoptarea aquis-ului comunitar. Pe de altă parte, integrarea este un proces complex ce începe prin asimilarea valorilor și normelor proprii organizației la care se aderă, continuă prin adaptarea la rigorile acesteia și se derulează

---

⁵⁸ Teodor FRUNZETI, *op. cit.*, p. 50.

după dobândirea statului de membru. Astfel, din acest punct de vedere, diplomația românească mai are de negociat două aspect-cheie ale integrării României în UE – extinderea spațiului Schengen și a zonei euro astfel încât România să devină parte a lor. În ceea ce privește integrarea în spațiul Schengen, aceasta presupune eliminarea controalelor la frontierele interne ale acestuia, o mai mare libertate de mișcare și o securitate sporită, prin adoptarea unor reguli comune ale statelor semnatare ale Convenției de punere în aplicare a Acordului Schengen⁵⁹. De asemenea, instrumentul diplomatic al României este valorificat și în ceea ce privește adoptarea de poziții față de deciziile luate la nivel comunitar. În acest sens, putem menționa aspecte precum implementarea Strategiei Europa 2020, a reformei bugetului comunitar, a măsurilor pentru a reduce emisiile de dioxid de carbon asumate de către UE. Astfel, raliindu-se la aceste poziții la nivel european, instrumentul diplomatic român este valorificat pentru promovarea și apărarea unor interese naționale precum dezvoltarea unei economii de piață competitive, realizarea bunăstării cetățenilor, precum și sporirea gradului de securitate, în dimensiunea sa de mediu.

De asemenea, un alt domeniu de interes național în ce privește securitatea se referă la gestionarea securității energetice la nivel european. În acest sens, putem evoca două exemple prin care diplomația promovează interesele României în această arie, contribuind, în același timp, și la realizarea unor obiective europene de securitate energetică. Ne referim la semnarea acordului interguvernamental privind construcția gazoductului Nabucco, la Ankara (2009), de către toate statele participante la proiect și la semnarea acordului Azerbaijan-Georgia-Romania Interconnect (AGRI) (2010), un proiect de transport al gazului din Azerbaidjan via Georgia spre România, ce prevede construirea în următorii trei ani a două terminale de lichefiere/delichefiere a gazului în Georgia, respectiv România.

Totodată, interese naționale de securitate sunt promovate în cadrul UE și prin posibilitatea de participare a României la proiecte de cooperare regională dezvoltate la acest nivel – Politica Europeană de

---

⁵⁹Acord între guvernele statelor Uniunii Economice Benelux, Republicii Federale Germania și Republicii Franceze privind eliminarea treptată a controalelor la frontierele lor comune, Jurnalul Oficial al Comunităților Europene, nr. 19, vol. 1, din 22.09.2000, <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=DD:19:01:42000 A0922%2801%29:RO:PDF>.

Vecinătate (PEV) permite valorificarea instrumentului diplomatic român în vederea contribuției la crearea unei stări de stabilitate și securitatea în vecinătatea estică a României și, implicit, a UE, a unei regiuni ale cărei state să fie stabile și predictibile, ceea ce, la rândul-i, are un aport considerabil în sporirea securității statului nostru și a Uniunii per ansamblu, un exemplu elocvent fiind implicarea României în problemele referitoare la Zona Mării Negre.

În acest sens, România a contribuit la elaborarea unei noi inițiative regionale, care să vizeze exclusiv această regiune și care să vină în completarea unor inițiative europene precum PEV, Parteneriatul Estic sau parteneriatul strategic cu Rusia. Această inițiativă a fost denumită *Sinergia Mării Negre*, țelul ei fiind consolidarea cooperării dintre statele acestei regiuni, cu implicarea UE. Democrația, drepturile omului, buna guvernare, managementul frontierelor, conflictele înghețate, energia, transporturile, mediul, politica maritimă, pescuitul, comerțul, migrația, dezvoltarea, educația, cercetarea și dezvoltarea sunt arii luate în calcul de acest proiect⁶⁰.

Sinergia a fost lansată în 2007, ca urmare a demersurilor României, Bulgariei, Greciei, sprijinite de alte state membre și cu aportul Comisiei Europene și a fost lansată oficial în 2008 după întâlnirea de la Kiev a miniștrilor de externe ai statelor membre UE și ai statelor din regiune vizate de Sinergie (Armenia, Azerbaijan, Georgia, Republica Moldova, Federația Rusă, Turcia, Ucraina). Astfel, aportul instrumentului diplomatic este de necontestat în acest sens. Totodată, acesta este un exemplu util pentru a ilustra faptul că acest tip de instrument nu este doar apanajul MAE, ci și al altor actori, precum societatea civilă. Astfel, România, prin MAE, a propus și a demarat *Forumul ONG-urilor din regiunea Mării Negre*.

De asemenea, România este reprezentată prin șefii de stat și de externe și la nivelul Organizației de Cooperare Economică la Marea Neagră (OCEMN), al Procesului de Cooperare din Europa de Sud-Est (SEECP).

Un alt demers diplomatic, unde România a valorificat acest instrument pentru promovarea propriilor interese naționale este

---

⁶⁰ Commission des Communautés Européennes, *Communication de la Commission au Conseil et au Parlement Européen. La synergie de la Mer Noire – Une Nouvelle Initiative de Coopération Régionale*, Bruxelles, 11.04.2007, COM(2007)160, accesat în variantă on-line la http://ec.europa.eu/world/enp/pdf/com07160_fr.pdf.

Strategia UE pentru Regiunea Dunării, care reprezintă un proiect de cooperare regională, inițiat de către România și Austria. Acțiunea României, în acest caz, poate fi interpretată din două puncte de vedere complementare. Astfel, pe de o parte, prin această inițiativă, România operaționalizează instrumentul diplomatic în vederea promovării unor interese naționale de natură economică, ecologică, culturală sau de securitate. Elocvent în acest sens este faptul că Strategia UE pentru Regiunea Dunării abordează problemele aferente, structurându-le în patru mari piloni: a) interconectarea regiunii (transport, energie durabilă, promovarea culturii și turismului); b) protejarea mediului; c) creșterea prosperității (dezvoltarea societății bazate pe cunoaștere prin cercetare, educație și tehnologii ale informației, sprijinirea competitivității întreprinderilor, investiții în oameni și capacități); d) consolidarea regiunii (ameliorarea capacității instituționale și cooperării, conlucrarea în vederea promovării securității și pentru soluționarea problemelor puse de criminalitatea organizată și de infracțiunile grave)⁶¹. Pe de altă parte, însă, instrumentul diplomatic este utilizat și în vederea creșterii prestigiului internațional al României, mai exact, în vederea afirmării unui rol mai important în interiorul UE. De remarcat în acest caz este și convergența dintre instrumentul diplomatic și cel economic, cele două susținându-se reciproc în promovarea intereselor naționale ale României – diplomația este utilizată pentru a promova și interese de natură economică, dar, totodată, resursele economice (avantajele economice oferite de accesul la Dunăre a susținut eforturile diplomatice derulate în acest sens).

Operaționalizarea instrumentului diplomatic în vederea promovării intereselor naționale ale României poate fi identificată și în stabilirea unor relații bilaterale sau multilaterale cu state din întreaga lume. Acestea se subscriu o serie de parteneriate strategice și relații speciale, ai căror parametri au fost consfințiți prin documente parteneriale. Astfel de parteneriate caracterizate prin soliditate și amploare (vizează abordarea unor probleme diverse de natură economică, politică, de mediu, militară și de securitate) au fost stabilite cu SUA, Azerbaidjan, China, Republica Populară Coreea,

---

⁶¹ Comisia Europeană, Comunicare a Comisiei către Parlamentul European, Consiliu, Comitetul Economic și Social European și Comitetul Regiunilor. *Strategia UE pentru regiunea Dunării*, Bruxelles, COM(2010)/715/4, pp. 6-7.

Franța, Italia, Japonia, Marea Britanie, Polonia și Ungaria⁶². În cadrul parteneriatului strategic dintre România și SUA au fost negociate și condițiile privind cadrul juridic care va reglementa amplasarea pe teritoriul României a unor componente ale sistemului american de apărare antirachetă în Europa, fapt cu implicații majore asupra securității naționale a țării noastre.

Totodată, trebuie menționată importanța pe care o are statutul României de stat membru al ONU (din 1955), care este un for în care instrumentul diplomatic poate fi valorificat cu succes în vederea promovării și apărării intereselor naționale, dat fiind că permite implicarea țării noastre în adoptarea unor decizii cu consecințe majore asupra mediului internațional de securitate. Astfel, România a fost membră a Consiliului de Securitate al ONU în perioada 1990-1991 și a deținut președinția acestuia în 1990, perioadă ce a fost marcată de evenimente relevante pentru securitatea internațională precum invadarea Kuweitului de către Irak.

Instrumentul diplomatic este valorificat și în cadrul NATO, organizație cu specific politico-militar. Găzduirea summit-ului NATO din 2008 sau participarea activă a reprezentanților României la elaborarea Noului Concept Strategic al Alianței, ce a fost adoptat la finele anului 2010, constituie ilustrări ale acestui instrument în cadrul NATO. Totodată, interesele principale ale României în cadrul Alianței Nord-Atlantice relevă clar faptul că acesta este un for în care statul nostru utilizează întreaga gamă de instrumente de putere națională. Conform Cartei Verzi a Diplomației Multilaterale⁶³, aceste interese sunt: garanția reprezentată de Articolul 5 al Tratatului de la Washington; posibilitatea promovării intereselor specifice în materie de securitate și exprimării propriului punct de vedere în principalul for de decizie pentru securitatea și apărarea euroatlantică; participarea directă la procesul de transformare militară a Alianței și extinderea efectelor transformărilor în plan național, prin importarea unor concepte noi; valorificarea experienței dobândite prin participarea în operații și conectarea la curentele majore de reformă din interiorul NATO.

---

⁶² Conform paginii web oficiale a Ministerului Afacerilor Externe, <http://www.mae.ro/node/1861>.

⁶³ *Carta Verde a Diplomației Multilaterale*, p. 11, http://www.mae.ro/sites/default/files/file/carte_verde_diplomatie_multilaterala.pdf.

Pe de altă parte, instrumentul diplomatic nu este operaționalizat doar prin această serie complexă de tratate, alianțe, negocieri, ci și prin **actul de recunoaștere**. Cea mai recentă și bine cunoscută aplicare de acest tip a diplomației se referă la cazul Kosovo. Acesta și-a declarat independența față de Serbia în februarie 2008, fapt ce nu a fost recunoscut de Serbia, care susține că acest act este, în realitate, un act de secesiune etnică, care subminează chiar fundamentele dreptului internațional. Acesta este și motivul care stă la baza deciziei României de a se alia la poziția Serbiei în ce privește această problemă. Declarația oficială justifică poziția țării noastre prin „atașamentul profund și constant al României față de dreptul internațional și respectarea strictă și completă a acestuia”⁶⁴. Totuși, importantă este, în acest context, și specificarea că instanța care a analizat această problemă, Curtea Internațională de Justiție, a avut o abordare cu caracter limitativ, luând în considerare doar legalitatea actului de a face o declarație de independență și nu și consecințele juridice ale acestuia, adică legalitatea constituirii unui nou stat. Această argumentație a oferit baza elaborării unor opinii conform cărora, prin această poziție a României, care este contrară poziției majorității statelor din UE și din NATO, statul nostru își apără unul dintre interesele naționale vitale, fundamentale – menținerea integrității, unității, suveranității, independenței și indivizibilității statului român. În acest caz, trebuie să luăm în calcul dacă crearea unui astfel de precedent în interiorul continentului european ar putea duce la apariția unor solicitări similare din partea unor minorități naționale care trăiesc pe teritoriul țării noastre, cum ar fi utilizarea lui de către facțiunea radicală a minorității maghiare din România pentru solicitarea independenței sau a unei autonomii politico-administrative a județelor cu populație majoritar maghiară⁶⁵.

De asemenea, trebuie să menționăm și faptul că instrumentul diplomatic este utilizat pentru promovarea și apărarea unor interese naționale care ar fi de așteptat să fie efectuate prin alte mijloace, cum

---

⁶⁴ Conformitatea declarației de independență a instituțiilor de autoguvernare din Kosovo. Poziția MAE român față de Avizul consultativ privind „Conformitatea cu dreptul internațional a declarației unilaterale de independență a instituțiilor provizorii de autoguvernare din Kosovo” al Curții Internaționale de Justiție, <http://www.mae.ro/node/2167>.

⁶⁵ Vladimir PASTI, *Să recunoaștem statul Kosovo? Nu. De ce?* În Foreign Policy România, nr. 14, ianuarie/februarie 2008, pp. 65-66.

ar fi cele de natură economică. Astfel, vorbim de existența unei **diplomații economice**, care face legătura între demersurile de politică externă și bunăstarea economică a cetățenilor⁶⁶, dar și despre dezvoltarea unei **diplomații energetice**⁶⁷, care se concretizează în demersuri de facilitare, sprijinire și identificare de noi oportunități, întreprinse în plan extern. Poate că cea mai importantă componentă a diplomației economice este, în contextul actualei crize economice și financiare, cooperarea cu organizații economice internaționale, printre care se numără și Banca Mondială. În cadrul Noului Parteneriat Strategic pentru România, aceasta a sprijinit statul nostru în vederea depășirii unor consecințe ale actualei crize economico-financiare mondiale.

O altă variantă a acestui instrument se regăsește în **diplomația apărării și diplomația militară**. Acestea se află la granița dintre instrumentul diplomatic de promovare a intereselor naționale și cel militar. Diplomația apărării a funcționat din totdeauna, referindu-se, inițial, la utilizarea avantajelor obținute pe câmpul de luptă pentru promovarea unor interese naționale. Ulterior, dezvoltarea conceptului de securitate, care a ajuns să includă dimensiuni mai ample și mai numeroase (politică, socială, economică, ecologică) a dus și la dezvoltarea ideii și mecanismelor diplomației apărării. Diplomația militară este parte a diplomației apărării, apărută în urma acestei dezvoltări a conceptului determinate de evoluția caracteristicilor mediului internațional de securitate⁶⁸. În cazul României, diplomația militară este un instrument național de mare tradiție. Acest fapt devine evident dacă luăm în calcul faptul că aceasta constă într-o serie de eforturi, de mijloace și de resurse valorificate în scopul prevenirii crizelor și conflictelor sau pentru managementul acestora, al promovării măsurilor pentru controlul armamentelor sau al exportului acestora, al dezvoltării programelor de cooperare în materie de educație a civililor și militarilor, al impunerii, menținerii și consolidării păcii, al creșterii încrederii între state, al prevenirii

---

⁶⁶ Conform Ministerului Afacerilor Externe, <http://www.mae.ro/node/1418/1>.

⁶⁷ Ibidem, <http://www.mae.ro/node/1416>.

⁶⁸ Mariana ANCUȚ, *Diplomația apărării în consolidarea securității și stabilității internaționale și în promovarea intereselor și valorilor naționale ale statelor*, în Forțele Terestre. Buletinul de teorie militară editat de Statul Major al Forțelor Terestre, nr. 2/2010.

surprizelor economice, militare, diplomatice. Și de această dată, statutul de stat membru al organizațiilor internaționale interguvernamentale, precum NATO și UE, are un aport considerabil în operaționalizarea cu succes a acestui tip de instrument de putere națională. Reformele întreprinse în domeniul militar înainte de momentul aderării, „asumarea responsabilă a calității de membru al NATO” etc. se înscriu pe linia operaționalizării instrumentului diplomației militare. Mai mult, avantajele oferite de principiile apărării colective (NATO) al apărării comune (UE) constituie deopotrivă aturi în utilizarea cu succes a acestui instrument.

Un alt concept în dezvoltare, aferent acestui instrument de putere națională, este cel de *diplomație multilaterală*. Acesta se referă atât la diversitatea instituțiilor internaționale în cadrul cărora statele își pot promova și apăra interesele, cât și la diversificarea domeniilor de activitate în cadrul cărora se pot negocia interesele naționale. În acest sens, Carta Verde a Diplomației Multilaterale a României identifică patru domenii tematice de interes special pentru diplomația multilaterală românească, care cuprind alte arii de acțiune. Astfel, aceste domenii de interes sunt amenințările la adresa securității, soluționarea crizelor și reconstrucția post-conflict, buna guvernare (democrație și drepturile omului), noi teme ale multilateralismului (dezvoltarea durabilă, schimbările climatice/energie, economia „verde”, cercetarea, inovarea utilizarea tehnologiilor de vârf), relațiile inter-organizații (interpolaritate și rolul UE în configurarea profilului României în plan multilateral). Practic, este vorba despre valorificarea acestui instrument în toată gama de interese naționale ale țării noastre, care pleacă de la o viziune comprehensivă asupra securității, asupra mediului internațional și a caracteristicilor și rolului României pe plan internațional și regional. De altfel, dat fiind că diplomația reprezintă, într-o definiție succintă, eforturile de persuasiune în relațiile dintre state, dar și numărul actorilor care acționează pe scena internațională, precum și interdependențele dintre acestea, acest instrument nu putea fi decât unul extrem de complex.

Totodată, atunci când analizăm rolul și importanța operaționalizării instrumentului diplomatic pentru promovarea și apărarea intereselor naționale ale României, trebuie specificat și faptul că acesta poate fi susținut și de celelalte instrumente de putere. Instrumentele economic, informațional și militar pot susține sau pot îngreuna activitățile diplomatice. Astfel, un instrument economic

bazat pe deținerea unor resurse naturale considerabile sau pe un potențial tehnologic avansat al statului poate acorda mai multă prestață reprezentanților statului în negocieri. Un exemplu elocvent de utilizare cumulată a instrumentului diplomatic cu cel economic, valorificând resursele naturale, este Rusia, care adesea s-a folosit de resursele de gaz natural în încercarea de a influența negocierea anumitor probleme în favoarea sa.

O armată profesionalizată, cu un nivel înalt de tehnologizare, cu structuri flexibile și desfășurabile rapid sau servicii de informații eficiente care să documenteze adecvat și oportun reprezentanții statului cu privire la problema ce urmează a fi negociată pot face de asemenea diferența între un proces de negociere de succes și unul eșuat. Și în acest sens, dat fiind că țara noastră este o putere medie, cu resurse limitate, cel mai puternic atu al României este apartenența la NATO și la UE, fapt ce implică garanții și în privința celorlalte instrumente de putere, în special a celui economic.

4.4.2. Operaționalizarea instrumentului informațional

Instrumentul informațional este operaționalizat de către serviciile specializate dezvoltate la nivelul principalelor instituții ale României. Activitatea de informații necesară realizării siguranței naționale este executată de către Serviciul Român de Informații (SRI), organ specializat pe informațiile din interiorul țării, Serviciul de Protecție și Pază (SPP), care asigură protecția demnitarilor români și străini pe timpul prezenței lor în România, a sediilor de lucru și a reședințelor acestora, de către Serviciul de Informații Externe (SIE), organismul specializat pe obținerea de informații din străinătate, dar și de către structuri cu atribuții similare organizate la nivelul Ministerului Apărării Naționale, al Ministerului Administrației și Internelor și Ministerului Justiției⁶⁹. De asemenea, în acest sens, trebuie menționat și Serviciul de Telecomunicații Speciale (STS).

În cadrul Ministerului Apărării Naționale, funcționează Direcția Generală de Informații ale Apărării (DGIA), structura specializată a acestui minister care este responsabilă pentru colectarea, procesarea și verificarea informațiilor privind factorii de risc interni și externi, militari și nonmilitari, coordonează aplicarea măsurilor

⁶⁹ Conform Legii nr. 51/1991 privind siguranța națională a României, Monitorul Oficial nr. 163 din 8 iulie 1991, articolele 8 și 9, <http://www.sri.ro/upload/Lege a51.pdf>.

contrainformative și cooperarea cu serviciile/structurile departamentale naționale de informații, cât și cu cele ale statelor membre ale alianțelor, coalițiilor și organizațiilor internaționale la care România este parte și asigură securitatea informațiilor clasificate naționale, NATO și UE la nivelul Ministerului Apărării Naționale (MApN)⁷⁰. Similar, la nivelul Ministerului Administrației și Internelor (MAI), funcționează Direcția Generală pentru Informații și Protecție Internă (DGIPI), care este însărcinată cu colectarea și utilizarea informațiilor cu privire la crima organizată, violențe sociale și protecția personalului MAI.

Organizarea, conducerea și planificarea strategică a acestor autorități sunt exercitate de către Președintele României, Parlament, Consiliul Suprem de Apărare a Țării (CSAT) și Guvern. De asemenea, activitatea acestor autorități informative este planificată la nivel strategic de către Comunitatea Națională de Informații, care funcționează sub coordonarea CSAT și care reprezintă „rețeaua funcțională a autorităților informative din sistemul securității naționale”⁷¹.

După 1989, România și-a creat un instrument informațional în acord cu principiile democratice, supus controlului democratic, care funcționează conform unor legi stabilite și cu mandate bine definite, proces ce nu a fost deloc unul lipsit de dificultăți din cauza neîncrederii populației în instituțiile publice. Astfel, astăzi putem vorbi despre faptul că România beneficiază de un instrument informațional, pe care îl poate valorifica cu succes în promovarea și apărarea intereselor naționale⁷².

Funcțiile principale ale serviciilor de informații constau în evitarea surprizei strategice, în furnizarea expertizei pe termen lung în domeniul securității și în susținerea procesului decizional. Utilitatea intelligence-ului ca instrument de promovare a intereselor naționale

---

⁷⁰ Legea nr. 346/2006 privind organizarea și funcționarea Ministerului Apărării, http://www.defense.ro/smg/leaga_346.pdf.

⁷¹ Conform Legii privind activitatea de informații, contrainformații și securitate, Propunere de proiect, http://www.presidency.ro/static/ordine/CSAT/Proiect_Lege_activitate_informatii-contrainformatii.pdf.

⁷² Denis DELETANT, *Ghosts from the past: successors to the Securitate in the post-Communist Romania*, pp. 35-58, apud. Duncan LIGHT, David PHINEMORE, *Post-Communist Romania. Coming to terms with transition*, Palgrave, US, 2001.

poate fi ilustrată și prin definițiile pe care acesta le-a primit. Astfel, prin intelligence, se înțelege „o nevoie permanentă a tuturor statelor, indiferent de forma lor de guvernare, deoarece permite națiunilor să **anticipeze riscurile la adresa securității ei fundamentale și să se apere împotriva acestora**”⁷³. De asemenea, serviciile de informații „contribuie la capacitatea democrațiilor de a păstra securitatea și bunăstarea națiunii și populației, pentru buna guvernare și funcționarea eficientă și efectivă a statului”⁷⁴.

Identificarea modului concret de operaționalizare a instrumentului informațional, prin ilustrarea de evenimente aferente, este dificil de realizat în cazul acestui tip de instrument din cauza caracterului clasificat pe care îl au majoritatea activităților serviciilor de informații. Totuși, documentele referitoare la modul de funcționare a acestor servicii relevă arii în care acestea își derulează activitatea. Per ansamblu, ele gestionează informațiile referitoare la întreaga gamă de riscuri și amenințări la adresa securității naționale: terorismul internațional, crima organizată, acțiuni extremiste, proliferarea armelor de distrugere în masă sau a armamentului convențional, acțiuni de spionaj, punerea în pericol a informațiilor clasificate naționale, ale NATO sau UE, nerespectarea tratatelor internaționale referitoare la frontieră, periclitarea autorităților publice și a instituțiilor statului prin acte de corupție, influențarea, deturnarea deciziilor politice în scopuri contrare interesului național, acțiuni care periclitează ordinea constituțională, securitatea economică, capacitatea de apărare a statului, a infrastructurilor critice sau a securității informaționale a cetățenilor⁷⁵.

De asemenea, o altă caracteristică a operaționalizării instrumentului informațional este necesitatea cooperării cu

---

⁷³ Elizabeth RINDSKOPF PARKER, *The American Experience: One Model for Intelligence Oversight in a Democracy*, apud. Valentin Fernand FILIP, *The Intelligence phenomenon in a new democratic milieu. Romania – a case study*, Thesis, Naval Postgraduate School, Monterey, California, march 2006, <http://www.fas.org/irp/world/romania/filip.pdf>, p. 2.

⁷⁴ DCAF Intelligence Working Group, *Intelligence Practice and Democratic Oversight—A Practitioner's View*, August 2003, p. 2, http://www.dcaf.ch/publications/Occasional_Papers/3.pdf.

⁷⁵ Conform Legii privind activitatea de informații, contrainformații și securitate, Propunere de proiect, http://www.presidency.ro/static/ordine/CSAT/Proiect_Lege_activitate_informatii-contrainformatii.pdf, pp. 7-8.

organizațiile internaționale din care România face parte și cu statele membre ale acestora pentru contracararea unor riscuri și amenințări transfrontaliere, comune lor. În acest sens, au existat multe dispute în mediul academic referitoare la modul în care acestea vor împărtăși informații ce sunt considerate a fi de o importanță vitală pentru stat.

Pe de altă parte, aderarea la NATO și UE a constituit și un alt impuls dat reformării acestor servicii în direcția democratizării. Aceasta cu atât mai mult cu cât România este stat de graniță pentru ambele organizații, iar ieșirea la Marea Neagră, în ciuda oportunităților pe care le presupune, implică și apropierea de posibile surse de riscuri și amenințări de securitate precum existența unui mediu politic instabil care poate favoriza manifestarea altor riscuri (criminalitatea organizată, de exemplu), persistența unor stări conflictuale latente, criminalitatea organizată, terorismul internațional, proliferarea armamentului convențional sau a armelor de distrugere în masă, imigrația ilegală.

Cooperarea la nivel internațional în domeniul informațiilor s-a intensificat imediat după atacurile de la 11 septembrie 2001. Totodată, cooperarea în acest domeniu a devenit mai activă și la nivelul relațiilor dintre NATO și UE. Astfel, la nivelul ambelor organizații există organisme care au atribuții în gestionarea informațiilor cu relevanță pentru securitate, atât de natură civilă, cât și de natură militară. În cazul UE, principalele organisme sunt: Centrul de Situații (SITCEN), Centrul Satelitar (EUSC), Divizia de Intelligence a Statului Major al UE (INTDIV) și Europol. Toate aceste organisme, cu excepția Europol, care face parte din pilonul al treilea al construcției europene, sunt incluse în pilonul al doilea, Politică Externă și de Securitate Comună (PESC).

Acestea funcționează în ambele sensuri – susțin activitatea informațională a statelor membre, prin furnizarea de informații, analize și avertizare timpurie care provin din partea statelor membre sau a instituțiilor UE, dar reprezintă și puncte de colectare a acestor informații. De asemenea, alături de acestea, funcționează și o serie de alte organisme, cum sunt cele menite să gestioneze lupta împotriva terorismului – Coordonatorul UE pentru combaterea terorismului sau Grupul pentru combaterea terorismului, care se bazează pe același principiu al împărtășirii informațiilor relevante sau cele referitoare la gestionarea frontierelor – FRONTEx, SIS (Sistemul de Informații Schengen, presupune schimbul de informații între autoritățile

naționale responsabile pentru controlul la graniță asupra persoanelor și bunurilor).

INTDIV reprezintă principalul punct de schimb de informații militare la nivelul UE, fiind, cel mai probabil, creat după modelul Centrului de Situații al NATO (NATO SITCEN), care este responsabil pentru primirea, schimbul și diseminarea de informații cu caracter politic, militar în interiorul cartierelor generale. Ca și INTDIV, NATO SITCEN este subordonat Comitetului Militar. În plus, misiunile derulate sub mandat NATO sau UE se desfășoară și cu participarea ofițerilor de informații. Astfel, zece procente din forțele românești care participă la operațiuni multinaționale sunt ofițeri de informații⁷⁶. Totodată, ambele organizații au dezvoltat și mecanisme de schimb de informații pentru protejarea populației civile împotriva dezastrelor naturale și antropice⁷⁷.

Prin urmare, instrumentul informațional este unul care a fost utilizat, în cazul istoriei României, în ambele sensuri, atât cu unele scopuri negative, prin instituția Securității înainte de 1989, cât și în sens pozitiv, după reformarea ce a urmat Revoluției din '89, pentru promovarea intereselor naționale. De asemenea, statutul de stat membru al NATO și UE a determinat, pe de o parte, alinierea standardelor serviciilor de informație românești la cele ale statelor din comunitatea euroatlantică, iar, pe de altă parte, necesitatea de a utiliza acest instrument pentru apărarea împotriva unor riscuri și amenințări cu caracter transfrontalier, ceea ce a impus necesitatea cooperării în acest domeniu cu organizațiile internaționale din care face parte, precum și cu celelalte state membre.

4.4.3. Operaționalizarea instrumentului economic

În ceea ce privește operaționalizarea instrumentului economic în vederea promovării sau apărării intereselor naționale, analiza este ceva mai dificil de efectuat deoarece specialiștii⁷⁸ susțin că există

---

⁷⁶ Florina Cristiana MATEI, *Romania's Intelligence Community: From an Instrument of Dictatorship to Serving Democracy*, în *International Journal of Intelligence and Counterintelligence*, nr. 4 [20]/2007, p. 630.

⁷⁷ Vezi Constantin MOȘTOFLEI, Grigore ALEXANDRESCU, Cristina BOGZEANU, *Managementul Consecințelor*, Editura Universității Naționale de Apărare „Carol I”, București, 2009, pp. 36-76.

⁷⁸ Teodor FRUNZETI, *Geostrategie*, Editura Centrului Tehnic-Editorial al Armatei, București, 2009, p. 53.

două categorii de state care pot utiliza instrumentul de putere economică eficient pentru a influența mediul internațional sau comportamentul altor state. Aceste două categorii se referă la statele care dețin resurse naturale de importanță strategică (de exemplu, petrolul – cazul statelor membre OPEC sau al Rusiei) și la statele care au un avans tehnologic substanțial față de restul statelor sau care pot genera progres tehnologic (statele membre ale grupului celor mai puternic industrializate șapte state).

România nu se încadrează în niciuna dintre aceste categorii. Totuși, dat fiind faptul că, similar celorlalte instrumente de putere, și organizațiile internaționale pot operaționaliza acest tip de instrument, prin apartenența la astfel de structuri, România poate contribui, alături de alte state, la crearea unei anumite situații strategice pe arena internațională sau la determinarea unui anumit tip de comportament al unor state, alăturându-se și susținând măsurile adoptate în aceste foruri. Un exemplu în acest sens este cazul sancțiunilor economice și de comerț impuse de către Consiliul de Securitate al ONU sau măsurile mai specifice precum embargourile asupra armelor, restricțiile de călătorie și financiare. Aceste sancțiuni sunt obligatorii pentru toate statele membre și sunt menite să restaureze pacea atunci când se află în pericol și după ce toate mijloacele de prevenire au eșuat⁷⁹. Practic, instrumentul economic este utilizat în acest caz în urma eșuării celui diplomatic și înainte de utilizarea celui militar. Astfel de restricții au fost impuse, prin rezoluții ale Consiliului de Securitate, în cazul Somaliei (1992), Sierrei Leone (1997), Al-Qaeda și Talibani (1999), Irak și Kuweit (2003), Liberia (2003), R.D. Congo (2004), Côte d'Ivoire (2004), Sudan (2005), Liban (2005), R.D. Coreea (2006), Iran (2006). În cazul României, aplicarea sancțiunilor economice, decise la nivel ONU sau UE, se face conform Hotărârii de Guvern 1541/2009, de către Consiliul Interinstituțional, aflat sub coordonarea MAE.

O altă organizație care poate utiliza un astfel de instrument este UE, care îl poate operaționaliza în vederea atingerii obiectivelor Politicii Externe și de Securitate Comună, în special în vederea prevenirii actelor de finanțare a rețelelor teroriste. Comisia împreună cu instituțiile financiare ale UE au elaborat o listă a persoanelor,

---

⁷⁹ Conform prevederilor din Capitolul VII al Cartei Națiunilor Unite, <http://www.un.org/en/documents/charter/chapter7.shtml>.

grupurilor și entităților care fac obiectul sancțiunilor financiare ale UE⁸⁰.

De asemenea, instrumentul economic are un rol considerabil în susținerea operaționalizării celorlalte instrumente de putere. Astfel, un stat cu o economie viabilă se va bucura de o prestață crescută din punct de vedere diplomatic, dar va putea asigura și resursele necesare unei utilizări eficiente a instrumentului informațional și militar, care necesită investiții considerabile în instruire și echipamente. Însă, în cazul României, după cum am văzut în cele descrise mai sus, principalul atu în promovarea și apărarea intereselor naționale îl constituie apartenența la organizații internaționale, fapt ce oferă un cadru adecvat pentru valorificarea la maximum a instrumentelor de putere pe care România le deține.

4.4.4. Operaționalizarea instrumentului militar

În cazul României, acest instrument este operaționalizat de către Ministerul Apărării Naționale (MApN), care este alcătuit din mai multe structuri și forțe subordonate. MApN răspunde în fața Parlamentului, a Guvernului și a CSAT pentru modul în care aplică, în domeniul său de activitate, prevederile Constituției, legilor, hotărârile Guvernului, ale CSAT și ale celorlalte acte normative și ale tratatelor internaționale la care România este parte⁸¹. Conducerea, organizarea, planificarea, operaționalizarea forțelor intră în responsabilitatea Statului Major General (SMG).

După cum se știe, instrumentul militar are un dublu rol – de descurajare a agresiunii din partea adversarilor și cel de desfășurare a luptei armate pentru apărarea sau promovarea intereselor naționale ale statului. Și de această dată, trebuie să luăm în considerare câțiva factori care pot influența utilizarea acestui instrument de către România. În primul rând, este vorba despre caracteristicile mediului internațional de securitate contemporan. Riscul unei agresiuni armate asupra statului nostru este aproape nul, dar existența unor riscuri precum terorismul internațional, proliferarea armelor de distrugere în masă sau conflicte regionale care pot avea efecte destabilizatoare asupra securității naționale fac ca instrumentul militar să fie utilizat cu

---

⁸⁰ Lista este disponibilă în totalitate în format on-line la http://ec.europa.eu/external_relations/cfsp/sanctions/list/version4/global/e_ctlview.html.

⁸¹ Legea nr. 346/2006 privind organizarea și funcționarea Ministerului Apărării, http://www.defense.ro/smg/legea_346.pdf.

ambele roluri, de regulă, în afara granițelor statului. În al doilea rând, apartenența la NATO și UE oferă un cadru de utilizare a acestui instrument ca stat membru al lor. Scopul fundamental al NATO, conform Conceptului Strategic, este apărarea libertății și securității tuturor membrilor săi prin mijloace politice și militare, iar, principala garanție de securitate ne este furnizată prin implicațiile apărării colective, stipulate în articolul 5 din Tratatul de la Washington. Aceasta presupune că membrii NATO se vor asista întotdeauna unii pe alții în eventualitatea unui atac armat extern. Ca putere medie, aceasta reprezintă principala garanție de securitate a României, dar și cadrul în care instrumentul militar este valorificat de cele mai multe ori, prin participarea trupelor românești la misiuni conduse de Alianță în afara teritoriului național. De asemenea, dezvoltarea unei dimensiuni militare a UE, deși nu la fel de solidă ca cea existentă la nivelul Alianței, a creat o altă garanție de securitate și un nou cadru de operaționalizare a instrumentului militar. În plus, România a participat și la misiuni sub egida ONU sau în cadrul unor coaliții internaționale. Aceasta reprezintă, pe de o parte, evidența asumării responsabile a statului de stat membru al acestor organizații, cu obligațiile aferente, iar, pe de altă parte, contribuie la afirmarea unui rol relevant pe scena internațională, prin implicarea în gestionarea unor riscuri și amenințări cu caracter transnațional.

Pe de altă parte, pentru a deveni stat membru NATO, România a trebuit să aplice o reformă în domeniul militar, astfel încât armata sa să fie conformă standardelor NATO, iar trupele românești să fie interoperabile cu cele ale Alianței. În plus, astfel am beneficiat și de expertiza NATO în materie de instruire și de acces la tehnologii și sisteme de armament moderne.

Totodată, în ceea ce privește utilizarea instrumentului militar în cadrul NATO și UE, putem observa coroborarea acestuia cu cel diplomatic, prin instituția Reprezentanței Militare a României la NATO și UE, ce asigură relaționarea dintre SMG cu Cartierul General al NATO, dar și reprezentarea permanentă a șefului SMG la Comitetul Militar al NATO și la Comitetul Militar al UE. Reprezentantul militar al României promovează interesele naționale ale statului în procesul angajării Armatei României în îndeplinirea misiunilor colective ale Alianței, dar este abilitat să poarte și negocieri în vederea atingerii consensului. De asemenea, Reprezentanța SMG la Comandamentul Suprem al Forțelor Aliate din Europa (SHAPE) are

un rol similar, asigurând, printre altele legătura dintre cele două instituții, dar și asigurarea coerenței și eficienței în reprezentarea României la acest nivel. În plus, la Norfolk, SUA, există Reprezentanța Națională de Legătură la Comandamentul Aliat pentru Transformare (ACT) care, pe lângă faptul că implică utilizarea celor două instrumente de putere menționate mai sus, are și o dimensiune informațională, care se concretizează în schimbul de informații, la nivel strategic, între ACT și SMG în domeniile specifice transformării militare.

Considerăm că statutul de stat membru al NATO și UE reprezintă, și din acest punct de vedere, cel mai important indiciu referitor la utilizarea instrumentului militar de către România pentru promovarea și apărarea intereselor naționale. Aceasta deoarece încă nu există un indicator global unanim acceptat referitor la evaluarea puterii militare a unui stat⁸². Desigur, putem încerca să evaluăm acest tip de putere luând în calcul numărul cadrelor militare, populația totală, numărul persoanelor care ating vârsta relevantă din punct de vedere militar, numărul persoanelor care pot face parte din serviciul militar (16-49 ani)⁸³, cheltuielile aferente, produsul intern brut sau produsul intern brut pe cap de locuitor sau elemente de ordin calitativ precum calitatea instruirii, accesul la tehnologii și sisteme de armament moderne, activitățile de cercetare științifică din domeniul militar sau calitatea guvernării. Însă, este posibil ca un astfel de tip de evaluare să nu fie precisă din cauza prezenței unor factori de ordin calitativ, dificil de măsurat în cifre (calitatea guvernării sau chiar voința națională), dar și din cauza caracterului clasificat al multor date aferente acestui domeniu. În plus, configurația și caracteristicile mediului internațional de securitate fac ca niciun stat să nu își poată asigura unilateral securitatea, mai ales în condițiile existenței unei organizații politico-militare precum NATO. A face parte din această Alianță reprezintă, în viziunea noastră, cadrul cel mai important de operaționalizare a instrumentului militar, oferind posibilitatea valorificării lui în ambele direcții – de descurajare și de desfășurare de activități de confruntare armată.

---

⁸² Teodor FRUNZETI, *Geostrategie*, Editura Centrului Tehnic-Editorial al Armatei, București, 2009, p. 53.

⁸³ Conform CIA Factbook, <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/ro.html>.

Mai mult, fiind cel mai costisitor dintre instrumentele de putere națională, instrumentul militar este utilizat în cadrul NATO sau al UE în cel mai eficient mod posibil, luând în considerare raportul dintre costuri și beneficii. Astfel, în cadrul NATO, fiecare stat membru are o contribuție la buget stabilită în funcție de nivelul economic al acestuia, dar, beneficiază de garanția apărării colective și poate juca un rol consistent pe scena internațională, atât prin participarea la procesul decizional, cât și prin participarea în misiuni derulate de către alianță. Mai mult, scutul antirachetă se poate înscrie în aceeași ordine de idei. Amplasarea unor vectori ai sistemului de apărare antirachetă pe teritoriul României poate fi considerată o contribuție consistentă nu doar la sporirea gradului de securitate națională, ci și la necesitatea asumării unui rol responsabil în cadrul Alianței Nord-Atlantice.

Poziția geografică a României în proximitatea imediată a Mării Negre, regiune cunoscută deopotrivă pentru oportunitățile implicate, dar și pentru riscurile și amenințările pe care le comportă, precum și indiciile referitoare la dezvoltarea armei nucleare de către Iran au făcut ca România să fie inclusă în acest plan de construire a unui sistem de apărare antibalistic. Totodată, polemicele referitoare la eventuala creștere a riscului de securitate al României prin aceea că prezența unor asemenea vectori va face din țara noastră o posibilă țintă a unui atac nu sunt bine fondate deoarece „absolut toate țările – nucleare sau nu, cu sisteme antirachetă sau fără astfel de sisteme – sunt vulnerabile la un posibil atac cu rachete nucleare. Țara pe teritoriul căreia se află astfel de sisteme nu este mai vulnerabilă decât o țară pe teritoriul căreia nu se află astfel de sisteme”⁸⁴. În acest caz, instrumentul militar este operaționalizat și în virtutea poziției geostrategice a României. Mai mult, deloc neglijabil este faptul că acestuia i se va adăuga astfel o plus-valoare, atât prin avantajele oferite de deținerea unor sisteme performante de apărare antirachetă, cât și prin faptul că țara noastră devine un punct important în sistemul de apărare al SUA și NATO împotriva rachetelor. De asemenea, trebuie menționat și faptul că, până în această etapă a dezvoltării unui asemenea sistem de apărare, planul este un proiect comun asupra căruia s-a căzut de acord în cadrul parteneriatului diplomatic româno-american, presupunând că SUA vor suporta costul echipamentelor

---

⁸⁴ Gheorghe VĂDUVA, *Un scut pentru un nou echilibru*, în *Impact Strategic*, nr. 1 [34]/2010, p. 24.

aferente sistemului, iar România le va găzdui pe teritoriul său național. Dimensiunea militară este totuși una evidentă. Mai mult, acest sistem de apărare antirachetă va intra și în cadrul unui sistem similar dezvoltat de către NATO, fapt reafirmat prin Noul Concept Strategic adoptat la Lisabona, în noiembrie 2010⁸⁵. Totodată, acesta constituie și un exemplu elocvent în care instrumentul militar și cel diplomatic se susțin reciproc și se completează în vederea atingerii unor obiective de securitate națională.

---

⁸⁵ Articolul 19, punctul 6 din Conceptul Strategic pentru Apărare și Securitate al statelor membre ale Organizației Tratatului Nord-Atlantic, adoptat de șefii de state și guverne la Lisabona, 19th of November 2010, <http://www.nato.int/lisbon2010/strategic-concept-2010-eng.pdf>.

CONCLUZII ȘI PROPUNERI

- Termenul de „interes național” este unul complex și dinamic. Interesele naționale stau la baza relațiilor ce se stabilesc între state și se definesc în funcție de contextul geopolitic al statului în cauză, de nivelul de putere al acestuia, de caracteristicile generale ale mediului internațional de securitate și de instrumentele de putere pe care statul în cauză le poate operaționaliza pentru promovarea și apărarea intereselor naționale.

- Interesele naționale sunt concepte perene, din perspectiva continuității existenței lor, dar și variabile în funcție de statul la care ne referim sau de perioada în care analizăm aceste interese.

- Interesele naționale pot fi grupate în mai multe categorii – vitale, extrem de importante și secundare.

- Instrumentele de putere națională constituie surse flexibile și concrete, pe care un stat le poate utiliza în diferite circumstanțe pentru a-și promova interesele naționale. Acestea sunt operaționalizate prin intermediul unor instituții specializate ale statului.

- În general, vorbim despre patru mari instrumente de putere națională – instrumentul diplomatic, informațional, economic și militar.

- Documentele oficiale ce fac referire la interesele naționale ale României relevă clasificări diferite ale acestora deși, per ansamblu, există o viziune comună asupra lor. Dat fiind că definirea intereselor naționale stă la baza coerenței politicii externe a statului nostru, considerăm utilă elaborarea unei viziuni unitare și coerente asupra acestora, reunirea lor sub o definiție unanim acceptată;

- Principala atitudine a României, în operaționalizarea celor patru instrumente de putere națională în vederea promovării și apărării intereselor naționale este apartenența la organizații interguvernamentale, precum NATO, UE, ONU, OSCE. Aceasta atât din cauza caracteristicilor mediului internațional de securitate contemporan, cât și din cauza faptului că statul nostru este o putere medie.

- Apreciem că ipotezele de lucru pe care s-a fondat studiul s-au confirmat prin intermediul argumentelor analizate în cadrul acestuia.

BIBLIOGRAFIE SELECTIVĂ

1. ANDERSON, David A., *The economic instrument of national power and military operations: a focus on Iraq*, în *Military Review*, September 2007, accesat în variantă on-line la <http://www.highbeam.com/doc/1G1-169960135.html>.

2. ARON, Raymond, *Paix et guerre entre les nations*, Paris, Calmann Lévy, 1962.

3. BĂHNĂREANU, Cristian, *Influența factorului economic în realizarea securității*, Editura Universității Naționale de Apărare „Carol I”, București, 2009.

4. COURMONT, Barthélémy; NIQUET, Valérie; NIVET, Bastien, *Quelle évolution de la notion de puissance et de ses modes d'action à l'horizon 2030, appliquée aux États-Unis, à l'Europe et à la Chine?*, http://www.iris-france.org/docs/consulting/2004_puissance.pdf.

5. DEUTSH, Karl W., *Political Community and the North Atlantic Area*, Princeton, Princeton University Press, 1957.

6. DUMITRESCU, Livia, *Poziția individului în raporturile juridice internaționale*, <http://drept.ucv.ro/RSJ/Articole/2008/RSJ3/06Dumitrescu.pdf>

7. DUȚU, Petre, *Globalizare versus separatism politic*, București, UNAp, 2010.

8. FRUNZETI, Teodor, *Geostrategie*, Editura Centrului Tehnic-Editorial al Armatei, București, 2009.

9. FRUNZETI, Teodor; ZODIAN, Vladimir (coord.), *Lumea 2009, Enciclopedie politică și militară*, Editura CTEA, București, 2009.

10. GEERAERTS, Gustaaf, *Analysing Non-State Actors in World Politics*, Pole Paper Series, Vrije Universiteit Brussel, 1995.

11. GREVI, Giovanni, *The Interpol world: a new scenario*, Occasional Paper, no. 79, June 2009, European Union Institute for Security Studies, Paris.

12. GUZZINI, Stefano, *Realismul în relațiile internaționale și în economia politică internațională*, Institutul european, București, 2000.

13. KOGAN, Robert, *End of Dream, Return of History*, în *Toward the World. American Strategy after the Bush Doctrine*, Eds. Melvyn P. Leffler, Jeffrey W. Legro, Oxford University Press, 2008.

14. KRASNER, Stephen D., *Defending the National Interest. Raw material investments and U.S. Foreign Policy*, Princeton University Press, Princeton, New Jersey, USA, 1978.

15. LACOME, Denis, *Où est l'intérêt national des États-Unis?*, <http://www.ceri-sciencespo.com/publica/critique/article/ci08p97-116.pdf>.

16. LeBEOUF, Harry E., *The Economic instrument of national power and its relevance to strategic military leaders* în *Storming Media*. Pentagon

Reports, accesat în variantă on-line la <http://www.stormingmedia.us/99/9943/A994363.html>.

17. LIGHT, Duncan; PHINEMORE, David, *Post-Communist Romania. Coming to terms with transition*, Palgrave, US, 2001.

18. MACHIAVELLI, Nicolo, *Principele*, București, Editura Minerva, 1995.

19. MATEI, Florina Cristiana, *Romania's Intelligence Community: From an Instrument of Dictatorship to Serving Democracy*, în *International Journal of Intelligence and Counterintelligence*, nr. 4 [20]/2007.

20. MORGENTHAU, Hans J., *Politica între națiuni. Lupta pentru putere și lupta pentru pace*, Editura Polirom, București, 2007.

21. MOȘTOFLEI, Constantin; ALEXANDRESCU, Grigore; BOGZEANU, Cristina, *Managementul Consecințelor*, Editura Universității Naționale de Apărare „Carol I”, București, 2009

22. NIQUET, Valérie, *La doctrine de sécurité de la République Populaire de Chine*, <http://www.diplomatie.gouv.fr/fr/IMG/pdf/FD001465.pdf>.

23. PINSOLLE, Laurent, *Intérêt général et souveraineté en Europe*, <http://www.gaullisme.fr/?p=8363>.

24. VĂDUVA, Gheorghe, *Un scut pentru un nou echilibru*, în *Impact Strategic*, nr. 1 [34]/2010.

25. WATSON, Adam, *Diplomacy. The dialogue between states*, Taylor & Francis e-Library, U.K., 2005.

26. WIGHT, Martin, *Politica de putere*, Editura Arc, Chișinău, 1998.

27. *Foreign Policy România*, nr. 14, ianuarie/februarie 2010.

28. www.consilium.europa.eu.

29. <http://www.cdep.ro>.

30. <http://www.eleves.ens.fr>.

31. <http://ec.europa.eu>.

32. <http://eur-lex.europa.eu>.

33. www.dcaf.ch.

34. www.defense.ro

35. <http://www.iris-france.org>.

36. www.mae.ro.

37. www.nato.int.

38. <http://plateforme2006.wordpress.com>.

39. <http://www.presidency.ro>.

40. www.sri.ro.

41. www.whitehouse.gov.

EDITURA UNIVERSITĂȚII NAȚIONALE DE APĂRARE „CAROL I”

Redactor: Cristina BOGZEANU

Tehnoredactor: Marioara PETRE-BĂJENARU

Bun de tipar: 20.01.2011

Hârtie: A4

Format: A5

Coli tipar: 4,5

Coli editură: 2,25

Lucrarea conține 72 pagini

Tipografia Universității Naționale de Apărare „Carol I”

CENTRUL DE STUDII STRATEGICE DE APĂRARE ȘI SECURITATE

Șoseaua Pandurilor, nr. 68-72, sector 5, București

Telefon: (021) 319.56.49, Fax: (021) 319.55.93

E-mail: cssas@unap.ro, Adresă web: <http://cssas.unap.ro>

0162/98/2011

C. 200/2011